

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Likvärdig eller ovärdig?

Klass och skolsegregation i Göteborg

Charlotte Bloom och Johanna Heikkilä

LAU 370

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Olle Hagman

Rapportnummer: HT10-2480-04

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstrakt

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Likvärdig eller ovärdig? Klass och skolsegregation i Göteborg

Författare: Charlotte Bloom & Johanna Heikkilä

Termin och år: Hötterminen 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Andreas Gunnarsson

Examinator: Olle Hagman

Rapportnummer: HT10-2480-04

Nyckelord: Klass, boendesegregation, skolsegregation, det fria skolvalet, stadsdelar, likvärdighet, Göteborg, gymnasieval

Sammanfattning: Studien syftar till att undersöka relationen mellan klass-/boendesegregation och det fria skolvalets effekter på en likvärdig skola. Införandet av det fria skolvalet skapade en skolmarknad i vilken elever och huvudmän gavs oreglerade valmöjligheter. De utvidgade möjligheterna skulle bryta boendesegregationens effekter, men istället ökar segregationen mellan skolor och elevernas bakgrund får en allt större betydelse. Från en historiematerialistisk utgångspunkt studeras gymnasieval i västra Göteborg med fokus på Frölundagymnasiet och dess nedläggning, under perioden 2001-2010. Med utgångspunkt i det heterogena västra Göteborg kategoriseras stadsdelarna i området, då dessa uppvisar stora klassrelaterade skillnader sett till faktorerna *bostadsbestånd, relation till arbetsmarknaden, inkomst* och *ohälsa*. Gymnasievalet i västra Göteborg och förändringen av elevsammansättningen på Frölundagymnasiet studeras sedan efter dessa kategoriseringar. För att svara på syftet ställs frågan: Hur ser valet till gymnasiet ut 2002-2010 utifrån stadsdelstyper och hur kan man se en ökad segregation utifrån stadsdelstyperna efter etableringen av det fria skolvalet? Studien är kvantitativ och frågorna besvaras genom statistik om stadsdelarna från Göteborgs stad samt elevregister och registrerad data rörande gymnasieval i Göteborg från GR Utbildning. Resultatet av undersökningen visar att gymnasieval kan kopplas till klassrelaterade faktorer. Det fria skolvalet kan analyseras som bidragande till detta genom ökad segregation mellan skolor. Tendenser att elever från resursstarka områden är de som driver segregationsprocessen kan urskiljas. Skolor med elevsammansättning som har större resursbehov blir troligtvis förlorare i segregationsprocessen. Detta kan i sin tur antas ge negativa effekter för en likvärdig skola då lärare och skolor ges olika förutsättningar för att se till att eleverna når målen. För verksamma i skolan kan antas att en ökad segregation påverkar arbetsmiljön negativt på de arbetsplatser som blir förlorare i processen. Lärarrollen bör förändras olika beroende på hur förutsättningarna påverkas, men för lärare verksamma i missgynnade skolor kan det pedagogiska arbetet antas bli svårare.

Tabellförteckning

Tabell 1: Bostadsbestånd 2010 s 34

Tabell 2: Bostadsbestånd Tynnered 2008 s 34

Tabell 3: Relation till arbetsmarknaden 2001/2010 s 35

Tabell 4: Medelinkomst 2001/2010 s 36

Tabell 5: Höginkomsttagare 2001/2010 s 37

Tabell 6: Bostadsbestånd s 38

Tabell 7: Relation till arbetsmarknaden s 39

Tabell 8: Inkomst s 39

Tabell 9: Ohälsa s 39

Tabell 10: Antal elever från stadsdelarna på Frölundagymnasiet- 2001-2008 s 42

Tabell 11a: Andel elever intagna på Frölundagymnasiet -stadsdelstyp A 2002-2008 s 43

Tabell 11b: Andel elever intagna på Frölundagymnasiet -stadsdelstyp B 2002-2008 s 43

Tabell 12: Gymnasieval, huvudman 2002/2010 s 45

Tabell 13: Gymnasieval, programinriktning 2002/2010 s 47

Tabell 14: Gymnasieval västra Göteborg 2002/2010 s 48

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Problemformulering.....	6
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Med marxistisk historiematerialism som utgångspunkt.....	7
1.4 Frölundagymnasiet och västra Göteborg som ett exempel	8
2 Bakgrund – skolan, segregationen och valfriheten	8
2.1 Skolan i förändring	8
2.2 Gymnasiesamverkan inom regionen.....	9
2.3 Göteborg – en segregerad stad.....	10
2.4 De fristående skolornas expansion	11
2.5 Skolmarknad – en unik privatisering	12
3 Tidigare forskning relevant för studien	13
3.1 Skolan, segregationen och valfriheten	13
3.2 Gymnasieval	15
4 Den likvärdiga skolan.....	16
4.1 Nya förutsättningar för likvärdigheten.....	16
5 Design.....	19
5.1 Val av metod.....	19
5.2 Urval	20
5.3 Bortfall av skolor	22
5.4 Kategorisering av bostadsområden.....	23
5.5 Stadsdelstyper	23
5.6 Gymnasieval	25
5.7 Intern och extern validitet	25
5.8 Etiska överväganden.....	26
6 Resultat och analys.....	27
6.1 Boendesegregation: Hur kan stadsdelarna i västra Göteborg ses i förhållande till kategoriserade stadsdelstyperna A, B och O?	27
6.1.1 Bostadsbestånd.....	27
6.1.2 Relation till arbetsmarknaden.....	29

6.1.3 Inkomst.....	31
6.1.4 Ohälsa.....	32
6.1.5 Sammanställning – kategorisering av områden i stadsdelstyper	33
6.2 Elevsammansättning: Finns en historisk förändring i elevunderlaget sett till stadsdelstyperna på Frölundagymnasiet 2001-2008?	35
6.2.1 Sammanställning och kommentar	38
6.3 Val av gymnasieskola: Hur ser valet till gymnasiet ut 2002-2010 utifrån stadsdelstyperna och kan man se en ökad segregation utifrån stadsdelstyperna efter etableringen av det fria skolvalet? ..	39
6.3.1 Skolornas fristående eller kommunala huvudmän	39
6.3.2 Skolornas studie- eller yrkesförberedande inriktning	40
6.3.3 Skolsegregation	41
6.3.4 Gymnasievalet i västra Göteborg - sammanställning.....	42
7 Slutdiskussion.....	43
8 Referenser.....	46
8.1 Litteratur	46
8.2 Internet.....	48
8.3 Källor	49
9 Bilagor	51
9.1 Bilaga 1	51
9.2 Bilaga 2.....	53
9.3 Bilaga 3.....	55
9.4 Bilaga 4.....	55
9.5 Bilaga 5.....	56
9.6 Bilaga 6.....	56
9.7 Bilaga 7.....	57
9.8 Bilaga 8.....	57

1 Inledning

”Ett viktigt utbildningspolitiskt mål är att skolan ska minska betydelsen av hemmets påverkan och ge alla elever samma möjligheter att nå målen, vilket kommer till uttryck i målet om likvärdighet” (Skolverket, 2009 s. 47).

I snart två decennier har Sverige haft ett skolsystem med inslag av fristående skolor. Successivt har en skolmarknad växt fram, som idag har starka inslag av laissez-faire. Forskning visar att utbildningssystemet idag präglas av segregation på flera plan, vilket visar sig i prestationsskillnader och ökad differentiering mellan skolor (Skolverket; 1996, 2010). Spridningen mellan skolors resultat ökar likaså, vilket troligtvis har att göra med ökad skolsegregation (Skolverket 2006 s. 47). Beslutet om det fria skolvalet 1992, och andra skolreformer, kan kopplas till detta. Under samma period har även boendesegregationen och den ekonomiska ojämlikheten ökat. Forskarna är inte säkra på om skolreformer eller ekonomiska faktorer har betytt mest för den ökade skolsegregationen, men att det fria skolvalet och boendesegregationen kan kopplas till varandra och till skolsegregationen står klart (Arnman& Jönsson, 1983). Denna utveckling står i kontrast till målet att varje skolgång skall vara likvärdig och att alla skall ha tillgång till en utbildning av likvärdig kvalitet (Riksdagen, 2010). Föräldrars utbildningsnivå har fått en större betydelse än tidigare och elevers prestation kan i större utsträckning kopplas till föräldrarnas bakgrund än etnicitet och kön. Trots en generell ökning av utbildningsnivån hos föräldrarna har positiva effekter uteblivit på grund av en ökad boende- och skolsegregation (Skolverket, 2009 s. 15).

Till skillnad från grundskolan innebär fortsatta studier på gymnasiet, ett *aktivt* val av gymnasieutbildning. I och med det fria skolvalet skapades en skolmarknad och de fristående gymnasieskolorna började successivt att expandera. Ansökningsstatistiken till gymnasieskolorna i Göteborgsregionen bekräftar de fristående gymnasieskolornas starka position, samtidigt som flera kommunala gymnasieskolor har tvingats till nedskärningar och nedläggningar (Statistiska centralbyrån [SCB], 2007:2). Frölundagymnasiet var en stor, bred, kommunal gymnasieskola med en heterogen elevsammansättning, belägen i västra Göteborg, tills den lades ner 2010. Nedläggningen motiverades genom ekonomiska incitament, sjunkande elevkullar och en stark konkurrens från fristående skolor (Göteborgs stad, 2009 s. 4).

Med bakgrund av detta undersöker vi hur en reform som utvidgade elevernas valmöjligheter till gymnasiet påverkade segregeringen i skolan. Detta gör vi genom studier av gymnasieval i västra Göteborg med fokus på Frölundagymnasiet och dess nedläggning, under perioden 2001-2010.

1.1 Problemformulering

I Sverige ser man det som att boendesegregationen är en konsekvens av att grupper med olika etnisk bakgrund bor koncentrerade och avskilda från andra grupper med annan etnisk bakgrund. Vi menar att de mest homogena områdena är där resursstarka grupper frivilligt avskiljer sig för att de gynnas mest av att upprätthålla segregationen, vilken därför kan ses ur ett klassperspektiv. Studien är utomvetenskapligt relevant för att få en bättre förståelse för hur samhället är uppbyggt genom att titta på hur klassamhället reproduceras genom segregation. Genom att belysa eventuella intressekonflikter vill vi utmana bilden av att samhällsproblem orsakas av de med sämst förutsättningar att påverka sin situation. Vi vill därför ur ett klassperspektiv synliggöra om privilegierade gruppers intresse i ett segregerat samhälle tar sig uttryck i gymnasievalet. Skolverket menar att *"till forskningsutmaningen tillhör att separera segregationseffekter"* (Skolverket, 2009 s. 98). En separat segregationseffekt är konsekvenser av klassamhället som yttrar sig i boendesegregation. Det finns ett inomvetenskapligt behov av att synliggöra om segregation reproduceras genom aktiva intresseval hos privilegierade skikt inom områden som boende och skola. I förlängningen vill vi undersöka hur det fria skolvalet hänger ihop med urholkningen av likvärdighetsbegreppet och hur det påverkar situationen för dem som är verksamma i skolan.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vi vill undersöka relationen mellan klass-/boendesegregation och det fria skolvalet, samt vilka effekter detta har på likvärdigheten i skolan. Genom att kategorisera områden i västra Göteborg i relation till vår teoretiska utgångspunkt, syftar undersökningen till att analysera huruvida gymnasievalet kan kopplas till klassrelaterad segregation.

Dess huvudsakliga frågeställningar är:

1. Hur kan stadsdelarna i västra Göteborg ses i förhållande till klassrelaterad segregation?

2. Finns det en historisk förändring i elevunderlaget sett till stadsdelstyperna¹ på Frölundagymnasiet 2001-2008 och hur ser den i så fall ut?
3. Hur ser valet till gymnasiet ut 2002-2010 utifrån stadsdelstyperna och hur kan man se en ökad segregation utifrån stadsdelstyperna efter etableringen av det fria skolvalet?

1.3 Med marxistisk historiematerialism som utgångspunkt

Vi utgår i vår undersökning från en marxistisk historiematerialistisk teori som grundar sig i antagandet att samhället består av klasser. De två huvudsakliga klasserna, den ägande och den arbetande klassen, har i grunden olika intressen som ställs emot varandra genom klasskampen (Marx & Engels, 1998). Detta är till skillnad från exempelvis Bourdieus kulturella statuspositioner (Broady, 1988) en relationell teori där klasstillhörigheten bestäms av relationen till kapitalet. Makt över sitt eget och andras arbete, samt makt över och tillgång till ekonomiska resurser är grundläggande. Analysen utgår ifrån två klasser, de som köper och de som säljer arbete, samt de motsägelsefulla positioner som kan innehas av exempelvis anställda (arbetssäljande) chefer (makt över sin egen och andras arbete) (Wright, 1998; Crompton, 2008). Vårt förhållningssätt till materialet är att det finns en ständig konflikt mellan de som är under- respektive överordnade i det kapitalistiska systemet. Denna konflikt ger svårligen lösningar som tillfredsställer allas intressen. En inneboende funktion i det kapitalistiska systemet är att de som är privilegierade ständigt strävar efter att återskapa och utöka sin makt. Detta sker genom en mängd klassrelaterade yttringar som ser till att klasserna hålls fortsatt segregerade och hierarkiskt ordnade. I enlighet med materialistisk teori så uppkommer inte klassamhället av boendesegregation, statusskillnader eller kulturellt kapital, utan detta är konsekvenser av klassernas åtskiljande genom produktionsprocessen. Huruvida någon har makt över sin livssituation, ohälsa, vilken inkomst någon har eller var någon bor, bestämmer inte i sig klasstillhörigheten, men på ett strukturellt plan är detta konsekvenser av hur makt och resurser fördelas olika i ett klassamhälle.

I studien använder vi detta teoretiska förhållningssätt som ett sätt att förstå samhället och hur en hierarkisk segregation mellan och inom stadsdelarna kan förstås utifrån klassamhällets principer. Med *segregation* menar vi en rumslig åtskillnad och riktnings av grupper. Genom att belysa intressekonflikter vill vi synliggöra huruvida man ur ett klassperspektiv kan se att privilegierade grupper har intresse i ett segregerat samhälle som tar sig uttryck i skolvärlden.

¹ Stadsdelstypen bestäms av faktorerna *bostadsbestånd, inkomst, relation till arbetsmarknaden* och *ohälsa*, se avsnitt 5.

1.4 Frölundagymnasiet och västra Göteborg som ett exempel

Vi förklarar uppsatsens perspektiv närmare genom exemplet Frölundagymnasiet i västra Göteborg. Västra Göteborg är heterogent i sin sammansättning, vilket vi tror att vi kan illustrera genom att utgå från stadsdelarna *Högsbo, Frölunda, Tynnered, Askim* och *Älvsborg*, som vi tror uppvisar stora skillnader i *boendeform, inkomst, ohälsa* och *relation till arbetsmarknaden*. Vi tror också att samma heterogenitet präglade Frölundagymnasiet med tanke på skolans programinriktning. Det var en stor kommunal gymnasieskola *icke segregerad* i den meningen att det fanns både studie- och yrkesförberedande program och elever från såväl rika som fattiga områden av det segregerade Göteborg. Men från att ha varit Göteborgs tredje största kommunala gymnasieskola 2003, tvingades skolan till nedläggning 2010. Nedläggningen av skolan motiveras enligt följande av utbildningsförvaltningen:

”För att kunna möta morgondagens gymnasieskola och satsa resurser på lärandeprocess och utveckling måste utbildningsförvaltningen minska sina kostnader och förbereda organisationen för sjunkande elevkullar och en stark konkurrens från fristående skolor” (Göteborgs stad, 2009 s. 4).

Sjunkande elevantal och konkurrensen från de fristående gymnasieskolorna anges som orsakerna Frölundagymnasiets nedläggning. Då väcks naturligtvis frågan varför elevantalet sjönk, vilka var det som slutade söka till Frölundagymnasiet och vart tog de vägen? Med bakgrund i detta vill vi undersöka hur införandet av det fria skolvalet av skolan i början av 1990-talet påverkat segregationen i skolan och i förlängningen den likvärdiga skolan. För att undersöka dessa konsekvenser har vi valt att fokusera på västra Göteborg. För detta behövs information om Göteborg i stort och västra Göteborg i synnerhet samt förändringar inom den svenska skolan.

2 Bakgrund – skolan, segregationen och valfriheten

2.1 Skolan i förändring

Hållningen gentemot friskolor var länge restriktiv i Sverige, vilket visade sig genom reglering, låga statsbidrag och det låga antalet friskolor (Richardsson, 1999 s. 169). En skola för alla var påtagligt jämlikhetsinriktad med målsättningen att reducera hemmets påverkan och minska ojämlikheten i samhället. Under slutet av 80-talet influerades emellertid det politiska fältet av nyliberala riktningar, vilka kom att påverka det politiska beslutsfattandet i stort. Carl Bildt proklamerade i sin regeringsförklaring 1991 att Sverige skulle genomgå en ”valfrihetsrevolution i välfärdspolitiken” (Kammarens protokoll, Riksdagen 1991). Ett nytt

valfrihetsinriktat utbildningsideal växte fram och grundade sig på principerna individuell valfrihet och ökat elev- och föräldraansvar. Förskjutningen av ideal var emellertid en del av ett större ideologiskt skifte i samhället i stort där det politiska fältet i stort rörde sig åt höger. En nyliberal styrningsmodell utformades, där valet av skola var ett av flera val som individer och familjer förväntades göra. Nu skulle inte längre medborgare regleras genom tvång utan självorientera sig och ansvara för den egna välfärden, efter behov och intresse (Rose, 1995 s. 52). I samband med att samhället i stort gick från kollektiv till individ, offentligt till privat, förändrades även det svenska utbildningssystemet drastiskt.

Förutsättningarna för de fristående skolorna förändrades märkbart genom decentraliseringen av skolan 1991, införandet av det fria skolvalet 1992 och rätten till offentlig finansiering, så kallad skolpeng, 1993. De fristående skolorna sågs som ett komplement till de kommunala, konkurrensen ansågs gynna den pedagogiska utvecklingen inom skolorna och göra dem bättre. Den offentliga finansieringen av fristående skolor menade man skulle leda till att behovet av elevavgifter skulle minska, vilket skulle stimulera blandade miljöer. Skolverket fick uppgiften att godkänna skolor som sökte offentlig finansiering och denna typ av skolor fick benämningen *fristående skolor*.² De fristående skolornas position kom att stärkas ytterligare då det beslutades att riktade anslag (statsbidrag) från central nivå till kommunal nivå blev allmänna (Johansson, 2001 s.11-13).

2.2 Gymnasiesamverkan inom regionen

Samverkan inom gymnasieområdet innanför Göteborgsregionen har stegvis utvecklats i takt med förändringar på nationellt plan. Införandet av det fria skolvalet innebar att alla gymnasieutbildningar på en fristående skola blev sökbara oavsett var i landet skolan bedrev sin verksamhet. Som en följd av detta fattade GR Utbildnings³ medlemskommuner år 2000 ett beslut om att på samma sätt öppna upp de kommunala gymnasieskolorna. Ett samverkansavtal upprättades inom kommunen, vilket gjorde att alla gymnasieskolorna inom Göteborgsregionen blev sökbara för alla elever. Innan samverkansavtalet upprättades gällde närhetsprincipen vilket gjorde att eleverna gick på den skolan som erbjöd det studieprogram

²Fristående skolor ryms inom kategorierna grundskolor, gymnasieskolor, sarskolor och gymnasiesarskolor. De är riksrekryterande och finansieras genom bidrag från elevens hemkommun. Skolpengens storlek bestäms av kommunen och varierar mellan kommunerna.

Fristående skolor får inte ta ut avgifter och skall vara öppna för alla (Ståhle, 2006. s.15)

³ GR Utbildning är förlagd på Gårdavägen 2 och är en samarbetsorganisation för de 13 samverkanskommunerna inom Göteborgsregionen. GR verkar för samarbete över kommungränserna samt är ett forum för idé- och erfarenhetsutbyte inom regionen. För övrigt är personalen där helt fantastisk och tillmötesgående, på alla sätt och vis.

som eleven blivit antagen till och som låg närmast hemmet. Med samverkansavtalet menade man att alla skolor gavs samma förutsättningar oavsett ägandeform. Detta gjorde att alla gymnasieskolorna blev konkurrenter om eleverna, vilket gav de fristående skolorna en knuff in i systemet (GR Utbildning, 2010a). Då syftet med undersökningen är att studera det fria skolvalets påverkan på skolan kan detta kopplas till boendesegregation i och med att effekten av den troddes minska med ökad valfrihet.

2.3 Göteborg – en segregerad stad

Boendesegregation, det vill säga rumslig åtskillnad, har i forskningen delats in i demografisk, klassmässig och etnisk segregation. Vi har valt att fokusera på den klassmässiga boendesegregationen då vi menar att en sådan uppdelning till stor del är grundläggande för boendesegregationen i stort. Göteborgs stad är enligt tillgänglig forskning en polariserad stad och skillnaderna mellan fattiga och rika områden ökar (Andersson, Bråmås, & Hogdal, 2009; Biterman, 2006). Även om det finns en tydlig etnisk segregation, så är orsakerna framförallt klassmässiga: boendeformer, bostadspriser, människors ekonomiska resurser och möjligheter att välja boende är avgörande. Det ökande trycket på bostadsmarknaden i Göteborg gör att ekonomiskt starka grupper segregerar sig i vissa områden medan ekonomiskt svaga grupper tvingas bo där man har råd. Eftersom etnisk härkomst till stor del sammanfaller med klass, finns extremt invandrartäta respektive svensktäta områden som kan ses ur ett klassperspektiv genom områdets resurser, bostadsbeståndet (hyres-/bostadsrätt och småhus, allmännytt/privata bostäder), ohälsotal och arbetslöshet. Desto fler som bor i egna hem i ett område, desto högre är den genomsnittliga arbetsinkomsten och sysselsättningsgraden och desto lägre är andelen utländsk härkomst (Andersson et al. 2009). Biterman (2006) menar att den ekonomiska segregationen har varit relativt stabil sedan 1990-talet men att fattigdomen har fördubblats i resurssvaga områden i Göteborg och Malmö från 90-talets början till 2000-talets mitt (Biterman, 2006 s.186-187). Göteborg utmärker sig i boendesegregationen då den största delen av egnahemsboende/villor finns i områden som är totalt dominerande av den här boendetyper vilket ger mycket ensidiga bostadsområden (Andersson et al. 2009 s. 22-24).

Sambandet mellan boendesegregation och skolsegregation har länge varit ett aktuellt forskningsområde. Arnman och Jönssons studie (1983) omfattar perioden 1972-1981 och skildrar en segregerad skola långt innan det fria skolvalet. I undersökningen utgår de från boendesegregationen för att studera hur materiella förutsättningar skapar olika förutsättningar för olika skolområden och i förlängningen försvårar möjligheterna till en likvärdig utbildning.

I studien konstateras sambandet mellan boendesegregation och skolsegregation samt hur detta bidrar till bibehållandet av olika utbildningar för olika samhällsklasser (Arnman & Jönsson, 1983 s. 153). Ett av de starkaste argumenten för valfrihetsreformen var att den skulle stimulera till blandade miljöer och bryta effekterna av boendesegregationen som närhetsprincipen gav upphov till. Många menade att närhetsprincipen gjorde att skolorna blev lika segregerade som bostadsområdet i sin helhet. Skolverket varnade emellertid tidigt för att det fria skolvalet skulle leda till segregande effekter, vilket står i direkt motsättning till en gemensam likvärdig skola för alla och ambitionerna med valfrihetsreformen (Skolverket, 2003 s. 29). I rapporten *Fattiga och rika* (2009) framhålls skolan som den mest konkreta och allvarligaste konsekvensen av boendesegregationen i Göteborg.

2.4 De fristående skolornas expansion

Sedan det blev möjligt för privata huvudmän att etablera fristående skolor på 1990-talet har de övergått från att vara komplement till att bli likställda med de kommunala skolorna.

Successivt har de expanderat och under de senaste åren har de fristående skolorna i synnerhet expanderat på den gymnasiala nivån. För tio år sedan gick ungefär 5 procent av alla elever på ett fristående gymnasium, idag är siffran nästan 22 procent. Idag finns det nästan lika många fristående gymnasieskolor, 458 stycken, som kommunala, 497 stycken i Sverige (Skolverket, 2010a s. 82-84). De fristående gymnasieskolorna är mindre och har förhållandevis få platser per skola. Om platserna hade varit fler är det rimligt att tro att en ännu större andel av eleverna skulle ha gått på fristående gymnasieskolor.

Fristående skolor är framför allt koncentrerade till storstadsregionerna, men finns även i de medelstora städerna. I storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö minskar antalet elever i de kommunala skolorna samtidigt som de fristående skolorna ökar (Skolverket, 2010d). Enligt GR utbildning (2010) har de som söker till gymnasiet idag ca 110 olika utbildningar, ungefär 300 sökalternativ vid nästan 60 gymnasieskolor att välja mellan inom Göteborgsregionen. Enbart i Göteborg finns det för närvarande 14 kommunala gymnasieskolor och 34 fristående gymnasieskolor att välja mellan (Göteborgs stad, 2009, s. 24). Läsåret 2009/2010 var 17 787 elever folkbokförda i Göteborgs kommun, 53 procent av dem gick i kommunal, 37 procent i fristående gymnasieskola. Läsåret 2004/2005, var 15 889 elever folkbokförda i Göteborgs kommun, 66,6 procent av dem läste i kommunal gymnasieskola, 24,8 i fristående (Skolverket, 2010b).

2.5 Skolmarknad – en unik privatisering

I och med att fristående skolor fick tillgång till offentligt medel luckrades gränserna mellan stat och marknad upp (Ståhle, 2006 s.15). Sverige gick från att ha haft

”ett av världens mest enhetliga och offentliga skolsystem [till att ha] en internationellt sett mycket generös lagstiftning när det gäller privat organiserade skolors rätt till offentlig finansiering.”
(Blomqvist & Rothstein, 2000s.164).

I och med att alla gymnasieskolor oavsett ägandeform gavs samma förutsättningar fick Sverige till skillnad från de andra nordiska länderna en mycket liberaliserad och tillåtande lagstiftning gentemot fristående skolor. Detta visar sig genom en markant ökning av fristående skolor i Sverige, vilket skiljer Sverige från de övriga nordiska länderna. Beslutet om konkurrens istället för komplettering blev avgörande för utgången i Sverige, då skolorna i högre utsträckning efter beslutet fick en större allmän inriktning (Ståhle, 2006 s.16). Som en följd av decentraliseringen ålades finansieringsskyldigheten på elevernas hemkommuner, samtidigt som de fristående skolorna tilläts göra vinst, vilket gör den svenska lagstiftningen unik. ”Non-profit”-principen gäller i de nordiska grannländerna. I och med den offentliga finansieringen är det lättare för fristående skolor i Sverige att få fram ett nödvändigt startkapital, samtidigt som det är fullt tillåtet att ta ut vinst (Johansson, 2001 s.11-12).

Under 2000-talets början ökade ansökningarna från företag vars syfte var att etablera sig som nationella utbildningskoncerner, starkt förbundna med näringslivet. För att öka i volym snabbt ansöker företagen om etableringsrätt i flera kommuner samtidigt. Stordriftstankar driver dem framåt vilket skiljer sig markant från de begynnande argumenten om fristående skolor som komplement till de kommunala (Ståhle, 2006 s.17). Dessa utbildningsföretag eller utbildningskoncerner kan jämföras med medelstora kommuner samtidigt som kommunala skolor i allt högre grad tar efter de marknadslika inslagen.

I och med omvandlingen anpassade sig skolan, i sin struktur och arbetsform, i högre utsträckning efter arbetsmarknadens krav och förväntningar (Dahlstedt, 2007 s. 22). När utbildningsidealet gick från *public good* till att i allt högre grad gälla *private good* sågs inte längre skolan som ett legitimt medel för att utjämna ojämlikheter i samhället (Englund, 1993 s.2-3). Olson argumenterar för att en förskjutning av skolans medborgarfostransroll har skett, där gemenskap nedtonas till förmån för särart och där medborgaren och eleven snarare är en *samhällskonsumant* än en *samhällsmedborgare*. ”Skolans funktion blir, utifrån denna

synvinkel, att tillhandahålla val för den enskilde individen att agera strategiskt utifrån.”

(Olson, 2008 s. 150). I och med detta förväntas elever och föräldrar i olika avseenden ta över ansvaret för utbildningen och därmed minskar skolans skyldigheter. Direkt eller indirekt blir följden att skyldigheterna förskjuts från det offentliga till hemmet. Den indirekta eller direkta följden av detta blir att ansvaret för ojämlikheter i samhället, som exempelvis segregation och socioekonomiska skillnader, förskjuts från struktur- till individnivå (Dahlstedt, 2007 s. 27-28).

”socioekonomiskt betingade skillnader mellan individer i större utsträckning än tidigare påverkar deras möjligheter att få del av samhällets utbildnings- och sjukvårdsresurser” (Blomqvist & Rothstein, 2000 s. 226).

Kritiker menar att det fria skolvalet och valfrihetsprincipen som den bygger på, får konsekvenser för samhället i stort såväl organisatoriskt och strukturellt, som på individnivå. Tilltron till marknadskrafternas självkorrigerade effekter är bidragande (Dahlstedt, 2007). Skolor som inte är tillräckligt bra avvecklas efter marknadens princip. Men samma princip blir problematisk när det kommer till individ då liknande synsätt per automatik leder till att vissa gynnas medan andra missgynnas. När fokus förflyttas från kollektivets bästa till individens bästa blir följden densamma för eleven som för skolan som gått i konkurs. De som inte har förutsättningarna att orientera sig på marknaden och göra det rätta valet är större förlorare än vad de tidigare skulle ha blivit. Marknadskrafterna verkar därför positivt för de ”starka”, men skapar fler förlorare och ökar segregationen (Ståhle, 2006 s.15-17).

3 Tidigare forskning relevant för studien

3.1 Skolan, segregationen och valfriheten

Effekter av det fria skolvalet har i första hand undersökts med avseende på ekonomi, valfrihet, likvärdighet och segregation. Fokus har lagts på gruppskillnader i förhållande till prestation och val med avseende på socioekonomisk bakgrund, kön och etnicitet (Ståhle, 2006 s. 18). Det forskningsfält som presenteras kommer, inom ramen för studien, att fokusera på effekterna av det fria skolvalet i första hand kopplat till *segregation*.

Forskarna är i stort eniga om att elevsammansättningen i skolan har blivit mer likartad och att differentieringen mellan skolor och grupper, i förhållande till prestation har ökat sedan valfriheten har ökat och de fristående skolorna har etablerat sig (Skolverket, 2009 s. 18). Ökad valfrihet och skolsegregation ses som bidragande orsaker till utvecklingen (Skolverket, 2006). Stegvis har förändringarna blivit märkbara för eleverna och effekterna har påverkat de resurssvaga i högre grad. Social och ekonomisk bakgrund påverkar i högre utsträckning elevernas tillgång till en likvärdig utbildning. Den ökade valfriheten har gynnat vissa elever men missgynnat andra. Enbart med avseende på föräldrars socioekonomiska bakgrund har skolsegregationen ökat med 10 procent, mellan åren 1998 och 2004 (Skolverket, 2006 s. 47). Effekter av social och ekonomisk bakgrund förstärks även av att de avgörande valen sker tidigare än innan medan valens konsekvenser uppträder senare (Dahlstedt, 2007 s.31). Stenlinden (2007) menar att klassociala faktorer påverkar valet av skola, då föräldrars bakgrund, såväl ekonomisk som utbildningsmässig, ger ojämlika förutsättningar att göra ett fritt val. Genom en omfattande enkätundersökning dras ett samband mellan undersökningens resultat och begreppen *valfrihet, föräldrainflytande, segregation, jämlikhet* och *likvärdighet*. Det är de mer resursstarka föräldrarna som väljer en fristående skola, och väljer bort en kommunal skola som ligger nära hemmet. De mindre resursstarka föräldrarna väljer av praktiska skäl en skola som ligger nära hemmet (Stenliden, 2007; Skolverket, 2006 s. 47). Slutsatsen Stenlinden drar är att klassociala faktorer påverkar valet av skola vilket påverkar utbildningssystemets demokratiska uppdrag och hotar den likvärdiga skolan. Damgren (2002) menar att den ökade segregationen, och det faktum att allt fler fristående skolor med allmän inriktning startas, kan innebära att klassociala motiv för att välja skolor kommer att få ökad betydelse (Damgren, 2002 s. 142-143).

Arnman och Jönsson (1983) menar att elevsammansättningen, i Skolverket (2006) benämnda som ”kamrateffekter”, i skolorna har större betydelse för det resultatmässiga utfallet än befolkningssammansättningen i elevernas bostadsområden. Skolsegregationen, det vill säga att elever med likartad bakgrund går i samma skola, gör att de positiva kamrateffekterna kan gå förlorade och effekten av social bakgrund blir desto starkare (Arnman& Jönsson, 1983; Skolverket, 2006). Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning (2007) visar dock att ”grannskapseffekter” påverkar, och de faktorer som anses förklara effekterna är sociala och ekonomiska (SCB, 2007 s. 9-11). När det fria skolvalet infördes var förhoppningarna om att följderna av boendesegregationen, och den sociala segregationen i skolan som en följd av det, kunde brytas (Skolverket 2003). Men forskning visar att i realiteten har segregationen och

differentiering mellan skolorna ökat. Det fria skolvalet möjliggjorde det individuella valet men studieval och betygsprestationer följer tidigare mönster eftersom individens fria val motverkas av ekonomiska begränsningar (Arnman, Järnek, & Lindskog, 2004, s.161-165). Söderström och Uusitalo (2005) analyserar det fria skolvalets effekt på segregeringen i skolan i Stockholm. Undersökningen tar avstamp i reformen 2000, då närhetsprincipen tas bort och enbart betyg blir avgörande i sökningen till gymnasieskolan. Före 2000 hade eleverna förtur till den skola som låg närmast deras bostad. Analysen visar att såväl kunskapssegregationen som den etniska och socioekonomiska ökade (Söderström & Uusitalo, 2005 s.21).

3.2 Gymnasieval

Elevsammansättningen skiljer sig åt mellan skolor, program och inriktningar. När intaget reglerades av närhetsprincipen avspeglade boendesegregationen i hög grad skolornas elevsammansättning. För att bryta effekterna av boendesegregationen slopades närhetsprincipen. Men detta har gjort att effekterna av social och ekonomisk bakgrund istället har blivit starkare och skolsegregationen har ökat (Utrednings- och statistikkontoret, 2002; Söderström & Uusitalo, 2005). Elever som kommer från hem med starkare ekonomi väljer i högre utsträckning studieförberedande program och sällan yrkesförberedande program. Skolor i resursstarka områden har i högre utsträckning resursstarka elever och vice versa (Utrednings- och statistikkontoret, 2002). Sambandet mellan social och ekonomisk bakgrund och val av utbildning var konstaterade redan innan valfrihetsreformen (Svensson, 2001; Reuterberg & Svensson, 2000), men dessa samband har förstärkts i och med det fria skolvalet. I en rapport från Utrednings- och Statistikkontoret (2002) skildras förändringen av elevsammansättningen på Stockholms kommunala gymnasieskolor i samband med slopandet av närhetsprincipen. I undersökningen utreds om skolornas elevsammansättning har förändrats när det gäller bostadsområde, inkomst, utbildning, utländsk bakgrund och kön, höstterminen 1999 och 2001. Rapporten visar att rörligheten har ökat men att segregationen inom den kommunala gymnasieskolan har ökat inom samtliga sociala faktorer. De skolor som hade en stor andel elever från låginkomstfamiljer har efter att närhetsprincipens slopades ett ökat antal elever från låginkomstfamiljer. På skolor med få antal elever från låginkomstfamiljer har förändringen varit liten (Utrednings- och statistikkontoret, 2002 s. 33-34).

Likvärdighet mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieutbildningar har sedan 1970-talet eftersträvat, vilket symboliseras genom den nu gällande läroplanen för gymnasieskolan

(Lpf 94). Donald Broady (2000) menar att innebörden av studieförberedande program har förändrats sedan gymnasireformen⁴ eftersom samtliga socialgrupper⁵ i högre utsträckning än tidigare söker till studieförberedande program. Men Broady menar att differentieringen har ökat inom studieförberedande program då sammansättningen består av fler elever som inte förbereder sig för fortsatta studier. Eftersom ett stort antal elever väljer naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga program sker snedrekrytering, då programmen rymmer framtidens ”elit” och de elever som tidigare skulle valt en tvåårig gymnasieutbildning (Broady 2000 s.8-9). Erikson och Jonsson (2002) menar att skillnaderna i val kan förstås som rationella handlingar utifrån skilda förutsättningar. Snedrekryteringen kommer aldrig att försvinna helt eftersom rationella skäl för skilda val kommer att vara kvar. Detta på grund av att gymnasieval är nära förbundet med samhällets skiktning efter utbildning, klass, inkomst och samspelet mellan föräldrar och barn (Erikson & Jonsson, 2002 s.7). Strategier för gymnasieval är återkommande i forskningen. I artikeln *Middleclasseducationstrategies* beskriver Thomas Maloutas (2007) hur resursstarka familjer i Aten använder sig av särskilda strategier för barnens skolval. Valet av bostadsområde är en central strategi för resursstarka familjer, då skolan är en förutsättning för att avancera uppåt i hierarkin eller för att behålla sin plats. Strategin är enkel, de resursstarka väljer att bo där de bästa skolorna finns, alternativt placerar de sina barn i de bästa skolorna (Maloutas, 2007 s, 2). Maloutas konstaterar att de resursstarkas strategi har en central inverkan på boendesegregationen eftersom de reproducerar och indirekt förstärker segregationen (Maloutas, 2007 s. 17). Forskning visar att boendesegregation och klassbakgrund påverkar elevernas skolsituation och i förlängningen den likvärdiga skolan. Nedan följer därför en bakgrundsbeskrivning av förändringen av likvärdighetens innebörd.

4 Den likvärdiga skolan

4.1 Nya förutsättningar för likvärdigheten

”En skola för alla” har sedan 60-talet symboliserat det svenska utbildningssystemet vars ambition har varit att ge alla elever en likartad utbildning med målsättningen att reducera hemmets påverkan och minska ojämlikheter i samhället. Innebörden av likvärdigheten har förändrats i takt med att samhället i stort har förändrats och att skolan marknadsanpassats

⁴ Yrkes- och studieförberedande program gavs mer likartat innehåll och utbildningarna innebar mer likvärdiga möjligheter till fortsatta studier.

⁵ Socialgrupp I: högre tjänstemän och företagare; Socialgrupp II: övriga tjänstemän och företagare; Socialgrupp III: arbetare

(Englund, 1993). Trots detta är *den likvärdiga skolan* fortfarande en central del av skolans uppdrag. I skollagen (1985: 1 100) framhävs vikten av likvärdig utbildning enligt följande:

”Alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet”
(Riksdagen, 2010, kapitel 1. 2 §)

Skolverket betonar att ett centralt utbildningspolitiskt mål är att skolan skall minska betydelsen av hemmets påverkan och ge alla elever samma möjligheter att nå målen, vilket formuleras i målet om likvärdighet (Skolverket, 2009 s.47). Skolverket karaktäriserar ett likvärdigt utbildningssystem genom följande punkter:

1. Den totala spridningen i resultat mellan elever är liten.
2. Spridningen i resultat mellan skolor är liten.
3. Betydelsen av elevens socioekonomiska bakgrund för skolresultaten är liten.
4. Betydelsen av elevens migrationsbakgrund för skolresultaten är liten.
5. Skolsegregation med avseende på socioekonomisk bakgrund och migrationsbakgrund är liten.
6. Betydelsen för den enskilde elevens resultat av den socioekonomiska sammansättningen på skolan samt sammansättningen med avseende på migrationsbakgrund på skolan är liten
(Skolverket, 2006 s. 11).

Tomas Englund är en av flera forskare som anser att innebörden av begreppet likvärdighet stadigt har förändrats (Englund & Quennerstedt 2008; Wahlström, 2008; Quennerstedt, 2007). Under 1970-talet präglades det svenska utbildningssystemet av två grundläggande målsättningar; enhetligt skolsystem och likvärdig utbildningsstandard (Englund&Quennerstedt, 2008s. 10-13). Innebörden var starkt sammankopplad med medborgarrollen, där en enhetlig utbildning med en gemensam referensram av kunskaper och färdigheter ansågs avgörande för likvärdigheten (Lidensjö& Lundgren, 2000 s. 122).

Under 1980-talet skärptes kraven på ökad decentralisering och den samhällsorienterade demokratisynen ersattes av synen på den enskildes särart när valfriheten som princip vann mark (Lidensjö & Lundgren, 2000 s. 122).

”Valfrihet bygger på olikhet – respekt för olikhet är ju själva argumentet för valfrihet – och därför blev enhetlighet inte förenlig med den utmanande demokratisynen. Olikheter mellan skolor inom

en kommun, och mellan kommuner, blev därmed inte ett problem utan sågs tvärtom huvudsakligen som någonting positivt” (Quennerstedt, 2007 s. 54).

Englund och Quennerstedt (2008) menar att detta kom att påverka innebörden likvärdighet. Under slutet av 80-talet och början av 90-talet etablerar sig en ny innebörd av begreppet likvärdighet i vilken valfrihet, föräldrarätt och profilering, inkluderas. I och med att innebörden förändrades, reviderades även målsättningen för skolan. *Rätten* till att välja utbildning blir avgörande och skolan ses som ett redskap för individen att utvecklas (Englund, 1993 s.2-9; Wahlström, 2004 s.102). Som en följd av detta ges likvärdigheten en ny innebörd i början 2000-talet då skolan blir allt mer resultat- och målorienterad. Prestation blir ett verktyg för att avgöra likvärdighet vilket gör att det centrala för den likvärdiga skolan idag är andelen som nått målet godkänt i olika ämnen. Därmed blir elevernas *rätt* att nå målen primärt (Wahlström, 2002; Wahlström, 2004 s.102). De politiska argumenten som förs fram riktar uppmärksamheten mot tydligare styrdokument, fler nationella prov, betyg i lägre åldrar och utökad kontroll för att elevernas rätt att nå målen skall uppfyllas. Frågor om vem som har tillgång till valfriheten, vem som gynnas och missgynnas och om konkurrensen leder till en mer likvärdig utbildning behandlas emellertid i liten utsträckning. Likvärdighetsbegreppet har på så sätt anpassats för att passa den rådande skolpolitiken (Wahlström, 2008).

Men forskning visar att den gällande innebörden av likvärdighet hotar den likvärdiga skolan då elever riskerar att missgynnas när utbildningssystemet inte kan garantera alla tillgången till en likartad utbildning. Om det är *tillträdet* till utbildning som formellt ger eleverna samma prestationsmöjligheter som är avgörande för innebörden av likvärdigheten är inte ökade skillnader mellan skolor och skolsegregation ett problem (Skolverket, 2006 s. 47-48). Dessa effekter synliggörs i rapporten *Lika skola med olika resurser?* (2009), i vilken sambandet mellan resursfördelning och likvärdighet prövas. Studien konstaterar att likvärdigheten i förhållande till prestation har minskat vilket i synnerhet påverkar studiesvaga miljöer (von Greiff, 2009 s. 99).

”Mycket talar dock för att skolvalsreformen bidragit till minskad likvärdighet. Den har förmodligen förorsakat en betydande del av den ökade skolsegregationen avseende grundskoleelevernas socioekonomiska bakgrund” (von Greiff, 2009 s. 102).

Effekterna som rapporten påvisar blir utifrån den innebörden av likvärdigheten inte ett problem för den likvärdiga skolan då alla har *tillträde* till samma utbildningsmöjligheter. Om vi istället utgår från Skolverkets (2006) kännetecknande för ett likvärdigt utbildningssystem

innebär ökad segregation och ökad spridning mellan skolors resultat allvarliga konsekvenser för den likvärdiga skolan. Skolverket (2010a) drar slutsatsen att de sammantagna effekterna är både positiva och negativa för likvärdigheten. Emellertid betonar man att konstaterat utifrån den borgerliga alliansregeringens skolpolitik att det primära syftet inte är att skolan skall bli mer likvärdig utan fokus ligger på att förbättra skolans resultat. Att det också medför att likvärdigheten ökar i en del aspekter, det är effekter man får på köpet (Skolverket, 2010a s. 38).

5 Design

5.1 Val av metod

Undersökningen omfattar studier av såväl stadsdelsstatistik som gymnasieval i västra Göteborg med fokus på Frölundagymnasiet och dess nedläggning, under perioden 2001-2010. Nedan beskrivs hur vi har gått tillväga för att svara på våra tre frågeställningar.

Undersökningen är kvantitativ vilket passar bra då materialet består av en stor mängd data som relateras till ett antal faktorer⁶. Med hjälp av en kvantitativ metod kan vi på kort tid gå igenom ett omfattande statistiskt material och registrera förekomst av skillnader mellan bostadsområden, i huvudsak organiserade som stadsdelar, som vi sedan kategoriserar i stadsdelstyper (Esaïasson, Giljam, Oscarsson, Wägnerud, 2007 s.224).

Frågeställning 1 *Hur kan stadsdelarna i västra Göteborg ses i förhållande till klassrelaterad segregation?* besvaras genom statistiskt material från Göteborgs stad. Stadsdelarna i västra Göteborg studeras perioden 2001-2010 utifrån ett antal faktorer grundade i vår teoretiska utgångspunkt. Frågeställning 2, *Finns det en historisk förändring i elevunderlaget sett till stadsdelstyperna på Frölundagymnasiet 2001-2008 och hur ser den i så fall ut?* och 3, *Hur ser valet till gymnasiet ut 2002-2010 utifrån stadsdelstyperna och hur kan man se en ökad segregation utifrån stadsdelstyperna efter etableringen av det fria skolvalet?* besvaras genom elevlistor från Frölundagymnasiet 2001-2008 och samlade register av gymnasieval från västra Göteborgs grundskolor 2002-2010.

⁶ Faktorerna är *bostadsbestånd, inkomst, relation till arbetsmarknaden* och *ohälsa* vilka presenteras närmare längre fram.

Vi har jämfört bostadsområden i västra Göteborg och har genom postnummer kunnat dela in elevgrupper i de områden som vi har valt att undersöka. Information om vilka postnummer och adresser som hör till vilken stadsdel har vi hämtat från företaget Cartesias tjänster.⁷ Vi har för att undersöka gymnasieval hos elevgrupper inom utvalda områden/stadsdelstyper tagit del av den statistik som finns hos GR Utbildning, där samtliga gymnasieval och grundskolor i Göteborg finns registrerade från 2002 och framåt (GR Utbildning, 2010b).

5.2 Urval

De senaste årens reformering av utbildningssystemet har gett störst utslag på gymnasial nivå, idag finns det nästan lika många fristående gymnasieskolor, 458 stycken, som kommunala, 497 stycken (Skolverket, 2010b, s. 82-84). Därför har vi valt gymnasieval som fokus i syftet med undersökningen. Då de fristående skolornas expansion framförallt är ett storstadsfenomen har vi valt att fokusera på en större svensk stad. Då vi utifrån vår teoretiska utgångspunkt ser Göteborg som ett tydligt exempel på klassegregation i form av stora ekonomiska och sociala skillnader mellan stadsdelarna, vill vi undersöka om denna segregation kan kopplas till det fria skolvalet.

Valet av fokus på västra Göteborg är ett *strategiskt urval* och motiveras av den stora socioekonomiska spridning som finns inom området. Detta illustreras genom statistik taget från *Göteborgssamhället 1991-2007* (2010), vilket baseras på uppgifter från SCB. Denna illustration visar att västra Göteborg har en större spridning inom området vad det gäller inkomst och utbildning än övriga delar av staden, vi anser därför att väster är en bra utgångspunkt för att synliggöra klasskillnader i en i övrigt starkt segregerad stad.

Frölundagymnasiet var en stor kommunal skola med uppdrag att vara en regionskola i västra Göteborg. Detta innebar ett stort elevunderlag från många olika stadsdelar.

Frölundagymnasiet rymde läsåret 2000/01 ungefär 1900 elever och hade ett brett programutbud, både studie- och yrkesinriktade. Då nedläggningen av Frölundagymnasiet är kopplat till det fria skolvalet är vår hypotes att detta kan relateras till klassegregation. Vi har därför tittat på det dalande elevunderlaget utifrån kategorisering av områden/"stadsdelstyper" som kan kopplas till klassegregation vilket motsvarar frågeställning 1.

Undersökningen för frågeställning 1 omfattar perioden 2001-2010 och består av statistik om Göteborgs stad på stadsdelsnivå. Utifrån *Göteborgsbladet*, en statistisk sammanställning av

⁷Cartesia erbjuder information genom kartor över områden i Sverige och fakta om postnummer och adresser inom valda områden.

olika områden i Göteborg på Göteborgs stads hemsida, valde vi att sammanställa information som var relevant för frågeställningen utifrån vår teoretiska utgångspunkt. Vi valde att närmare undersöka ett *Göteborgsblad* för respektive år; 2001, 2004, 2006 och 2010. Detta urval motiveras genom att det täcker undersökningsperioden för övriga frågeställningar. Den statistik som vi ansåg var relevant för studien berörde *bostadsbestånd, inkomst, arbetslöshet, personer i arbetsmarknadspolitisk åtgärd, ohälsa* och *försörjningsstöd*. När vi redovisar resultatet är det bara 2001 och 2010 som jämförs för att illustrera eventuell förändring då åren däremellan inte är avgörande för att beskriva förändringsprocessen. Vi har även använt oss av jämförelseindex, en variabel uttryckt i procent som ger information om hur en viss stadsdel är representerad i förhållande till Göteborgs medeltal⁸. I västra Göteborg undersöks stadsdelarna⁹ *Högsbo* (Kaverös, Flatås, Högsbohöjd, Högsbotorp, Högsbo), *Älvsborg* (Fiskebäck, Långedrag, Hagen, Grimmered), *Frölunda* (Tofta, Ruddalen, Järnbrott, Frölunda torg), *Askim* (Askim, Billdal, Hovås) och *Tynnered* (Bratthammar, Guldringen, Skattegården, Ängås, Önnered, Grevegården, Näset, Kannebäck), utifrån faktorer som indikerar klasskillnader. Urvalet inbegriper samtliga stadsdelar förutom Södra skärgården som vi valde bort på grund av det låga antalet invånare.

Undersökningen för frågeställning 2 sträcker sig över perioden 2001-2008 och är gjord utifrån följande *strategiska urval*: elever på Frölundagymnasiet som påbörjade sin gymnasieutbildning 2001/02, 2004/05 samt 2008/09.

- Läsåret 2001/02 motiveras av att antagningsförfarandet i Göteborgsregionen förändrades vid sekelskiftet till följd av det fria skolvalet.
- Läsåret 2004/05 skall ses som ett jämförelseår för att stärka reliabiliteten.
- Läsåret 2008/09 grundar sig på det faktum att det är det sista året som antagning till Frölundagymnasiet sker.

Undersökningsåret 2001/02 innefattar 463 elever, 2004/05 351 elever och under 2008/09 480 elever. Undersökningen omfattar samtliga elever som antagits de valda åren och omfattar totalt 1294 elever. Värt att ta upp är att under 2008/09 gick 271 av de totalt 480 eleverna på individuella programmet. Då vi strävar efter att uppnå generella svar på frågeställningar krävs det att urvalet är stort och så representativt som möjligt (Stukát, 2005 s. 31–32). Materialet till

⁸ Medelvärde för Göteborgs stad är 100. Exempel: jämförelseindex 120 innebär ett värde 20 % över medelvärdet för Göteborgs stad som helhet.

⁹ Inom parantes anges stadsdelarnas primärområden.

undersökningen har vi hämtat från utbildningsförvaltningen, Göteborgs stad, vilket tillgodoser kraven på reliabilitet då detta är ett fullständigt elevregister över elever på Frölundagymnasiet.

Undersökning för frågeställning 3 omfattar perioden 2002-2010 och grundar sig på statistik från samlade register av gymnasieval från västra Göteborgs grundskolor. De samlade registren av gymnasieval finns tillgängliga på GR Utbildning, från 2002 och framåt. Detta motiverar undersökningsperioden 2002-2010. Datainsamlingen har ägt rum på plats då vi gick igenom åren 2002, 2004, 2006, 2008 och 2010. Eftersom materialet är så pass omfattande presenterar vi enbart åren 2002 och 2010, då vi anser att detta är tillräckligt för att göra en jämförelse. Registret ger oss uppgifter om elevens kön, ålder, grundskolebetyg, grundskolan de examinerades från, gymnasieskolan de blev antagna till samt postnummer och adresser. För undersökningen är enbart informationen om postnummer, adress samt gymnasieskolan de blev intagna till relevant. Utifrån postnummerkartor från tjänsten Postnummerkartan Online från Cartesia har vi sorterat postnummer efter respektive stadsdel genom att jämföra dessa med stadsdelsindelningen i västra Göteborg. Genom att säkerställa att postnummer och adress i elevlistorna kan kopplas till de undersökta områdena, kan grundskolorna användas som verktyg för att undersöka gymnasieval i stadsdelarna. De skolor som är inberäknade i undersökningen består till en majoritet av elever från stadsdelen samt har elever som gått ut nian under hela den undersökta perioden. Från stadsdelen Älvsborg inberäknas grundskolorna *Fiskebäckskolan* och *Nya Påvelundskolan*. Från Askim inräknas grundskolorna *Nygårdsskolan* och *Hovåsskolan*. Från stadsdelen Frölunda har grundskolan *Järnbrottsskolan* inkluderats. Från Högsbo finns grundskolan *Flatåsskolan* med i undersökningen. I Tynnered har grundskolorna *Tynneredsskolan*, *Önneredsskolan* och *Grevegårdsskolan* inräknats. Majoriteten av eleverna på *Önneredsskolan* kommer från Bratthammar, Guldringen, Önnered och Näset medan majoriteten av eleverna på *Grevegårdsskolan* och *Tynneredsskolan* kommer från Grevegården, Kannebäck, Ängås, och Skattegården.

5.3 Bortfall av skolor

Fyra skolor i västra Göteborg är inte med i undersökningen. I Älvsborg finns *The English School Gothenburg* (ESG) som har år 7-9. Emellertid har skolan en hög andel elever som kommer från hela Göteborg och därför inberäknas skolan inte i undersökningen. Den är helt enkelt inte representativ för stadsdelen. Från stadsdelen Högsbo inkluderas inte *Högsboskolan* då vi under datainsamlingens gång märkte att källmaterial saknades. Med validiteten i beaktande valde vi att inte ta med skolan i undersökningen. Från Frölunda är *Frölundaskolan*

och från Askim är *Lindåsskolan* inte medräknade, då dessa inte haft elever i år 9 under hela undersökningsperioden.

5.4 Kategorisering av bostadsområden

Anledningen till att jämförelserna har gjorts på stadsdelsnivå är att stadsdelar oftast består av en boendeform som är i majoritet, vilket påverkar vilka som bor där utifrån klassrelaterade faktorer. Bland boendeformerna hyresrätt, bostadsrätt och äganderätt existerar en hierarki i vilken äganderätten utgör den högsta klassen. I relation till detta står allmännyttan, som till stora delar bebos av de resurssvaga hushållen (Abramsson, Borgegård & Fransson, 2000 s. 48). Koncentrationen av svaga hushåll till allmännyttan gäller i synnerhet i storstadsregioner, som Göteborg, där bostadsmarknaden är segregerad (Magnusson Turner, 2008). Sambandet mellan fattigdom och ohälsa är även konstaterat i ett flertal studier. I Wilkinsons och Picketts (2009) *Jämlikhetsanden* presenteras omfattande forskning och statistisk från 21 rika länder, däribland Sverige. I studien konstateras att ojämlika resurser bidrar till ojämlikhet i hälsa. Liknande samband fastslås av Marmot Review Team i studien *Fair Society – Healthy Lives* (2010), i vilken konstateras att högre inkomst och förmögenhet ger människor förutsättningar till bättre hälsa, medan fattigdom bidrar till ohälsa och kortare medellivslängd.

En definition är inte förutsättningslös och påverkar hur verkligheten kategoriseras. Utifrån vår teoretiska utgångspunkt har vi valt ut statistiskt material på faktorer som vi menar är konsekvenser av ett klassegregerat samhälle. Vi har därför valt att operationalisera vår teori om ett klassegregerat samhälle genom följande faktorer: *bostadsbestånd*, *relation till arbetsmarknaden*, *hälsa* och *inkomst*. Det system för kategorisering som används i denna undersökning bygger på *redefinitioner*, alltså företeelser som existerar i den samtida verkligheten (Esaiasson et al. 2007). Faktorerna baseras på tillgängligt och ur klassperspektiv lämpligt statistiskt material från Göteborgs stad. I bilaga 1 återfinns en begreppslista för hur statistiken ska avläsas.

I undersökningen fokuserar vi på förekomsten av boendeformer. Även om individer med god ekonomi och hälsa bo i allmännyttan, men det är inte intressant för studien som har en generaliserande ansats.

5.5 Stadsdelstyper

Utifrån vår operationalisering har vi urskilt tre kategorier av *stadsdelstyper*, A, B och O. Kategoriseringen har skett genom att jämföra det statistiska materialet från områdena i västra

Göteborg med genomsnittet för Göteborg i sin helhet, där sådan information varit relevant. Vi har också tittat på primärområdesnivå för att se om det finns interna skillnader inom stadsdelarna. I vår undersökning har statistiken för områdena jämförelsevis varit nära eller utmärkande över/under göteborgsindex¹⁰ sett till samtliga faktorer (*bostadsbestånd, relation till arbetsmarknaden, inkomst och ohälsa*), varför vi inte ansett att en exakt definition varit nödvändig. Utöver denna jämförelse har också värden på respektive faktor definierats som utmärkande låga eller höga. Detta avgörs i förhållande till antalet delfaktorer och relationen mellan de undersökta områdena. Med hög respektive låg andel, menas för flerbostadshus/småhus att denna överstiger 2/3 eller understiger 1/3 av beståndet, alternativt ligger över/under genomsnittet för Göteborg. För upplåtelseform finns flera olika alternativ varför från 1/3 respektive 1/6 ses som hög/låg andel.

Om ett område till 2/3 delar domineras av privatägda villor kan detta kategoriseras som stadsdelstyp A. Om ett område domineras av flerbostadshus och andelen allmännytta uppgår till minst 1/3 kan detta område kategoriseras som stadsdelstyp B. Om ett område inte dominerats av en särskild upplåtelseform¹¹, exempelvis allmännytta eller privatägda villor, har områdets kategoriserats som stadsdelstyp O.

Om utslaget av vår undersökning skulle bli alltför missvisande om vi hanterar en heterogen stadsdel, kan stadsdelen undersökas på primärområdesnivå då vi snarare än att undersöka stadsdelar i sig, vill undersöka eleverna utifrån de av oss valda faktorerna. Då vi tar fasta på vissa faktorer för att kategorisera stadsdelstyperna, bortser vi från andra. För att renodla klassegregerande segregationsprocesser har vi i studien bortsett från segregerande faktorer såsom etnicitet och kön. Vi anser utifrån vår teoretiska referensram och tidigare forskning att det finns en inom- och utomvetenskaplig relevans i att fokusera på klassrelaterade faktorer snarare än etnicitet. Att inte se till etnicitet som en förklarande faktor, fyller ett syfte då etnisk segregation enligt tidigare forskning i själva verket döljer klasskillnader. I undersökningen bortser vi även från kön som en förklarande faktor. Genom en mer detaljerad undersökning skulle troligtvis en ojämn könsfördelning kunnat konstateras på programnivå, men då detta inte är centralt för studien har vi valt att bortse från denna faktor. Då vi vill renodla utslaget av

¹⁰Jämförelseindex/göteborgsindex är en variabel angiven i procent. Index divideras med procenttalet för Göteborgs stad som helhet. Kvoten multipliceras sedan med 100. Jämförelseindexet ger omedelbar information om hur befolkningen med en viss egenskap är representerad i ett geografiskt delområde i förhållande till göteborgsmedeltalet. Denna definition används i Göteborgs stads statistik varför vi valt att använda denna (*Göteborgsbladet*, 2001; 2004; 2006; 2010).

¹¹Samlad term för de rättigheter och skyldigheter som följer med förfogandet av en lägenhet. I Sverige upplåtelseformerna hyresrätt, bostadsrätt, äganderätt. Den senare endast i en- och tvåbostadshus (Nationalencyklopedin, 2010).

ekonomiska faktorer har vi även valt att bortse från föräldrarnas utbildningsnivå som det redan finns omfattande forskning om. Därmed reducerar vi möjligheter till vissa antaganden, emellertid skapar vi ett mer hanterbart underlag för antaganden inom ramen för studiens syfte. Möjligheterna att generalisera från det urval av analysenheter som undersökts i förhållande till något större menar vi förstärks av detta. En kategorisering är synnerligen användbar vid synliggörande av maktrelationer och hierarkisk positionering (Esaiasson et al. 2007 s. 64).

5.6 Gymnasieval

I undersökningen av gymnasieval blev gymnasieskolorna uppdelade i skolkategorier för att göra undersökningen hanterbar och intressant för studiens syfte. Vi har kategoriserat skolorna efter om de enbart har studieförberedande program, enbart yrkesförberedande program eller både studie- och yrkesförberedande program. Vi har tolkat skolorna som *segregerade* eller *ickesegregerade* sett till vilket programutbud de erbjuder. Förekommer endast studie- eller yrkesförberedande program menar vi att dessa skolor är segregerade eftersom elever som väljer olika riktning blir rumsligt åtskilda. Vi har även tittat på gymnasieskolornas huvudmän, det vill säga fristående/kommunal samt hur dessa kan relateras till programutbudet. Vi har emellertid inte undersökt enskilda individers programval. Om vi hade fokuserat vår undersökning på vilket program eleverna hade valt, hade detta gett oss några problem som vi ville undvika. Hade vi undersökt skillnader mellan olika program istället för skillnader mellan skolor hade skillnader i skolornas prägel gått förlorad. Enligt tidigare forskning (Broady, 2000) kan exempelvis samhällsvetenskapligt program innebära helt olika elevsammansättning beroende på vilken skola som erbjuder programmet samt vilken inriktning elever läser. Vissa skolor erbjuder studieförberedande program i syfte att eleverna som väljer detta tillhör ett kommande övre skikt i samhället, medan andra skolor snarare lockar elevgrupper som tidigare valt ett yrkesförberedande program. Med bakgrund i denna kunskap har vi istället valt att kategorisera elevgrupperna efter hur skolan de intagits på kan beskrivas; som helt inriktad på studie- eller yrkesförberedande program eller en kombination av dessa.

5.7 Intern och extern validitet

Genom arbetets gång har validitetsfrågan beaktats i såväl urvalsprocessen och datainsamling som i kartläggningen av den tidigare forskningen. Att uppnå god validitet, närmare bestämt en övertygande överrensstämmelse mellan vår teoretiska utgångspunkt och operationaliseringen samt att vi mäter det vi påstår att vi mäter är avgörande för studien. I en studie med kvantitativ ansats avgörs reliabiliteten och validiteten bland annat av huruvida datainsamlingen är

pålitlig, det vill säga att rätt sorts data är insamlad på ett tillförlitligt sätt (Esaiasson et al. 2007 s. 61). Vi har därför valt källmaterial som är helomfattande och från offentliga register som måste anses som tillförlitliga. Insamlingen har skett under stor noggrannhet och kontrollen har skärpts genom att två personer kunnat säkerställa en korrekt behandling av materialet.

För oss blir definitionen av de undersökningsbara kategorierna avgörande. Om definitionen misslyckas med att fånga de egenskaper som är karakteristiska för de företeelser som ingår i kategoriseringen blir den obrukbar. Detta skulle kunna ses som att reliabiliteten minskar, men vi menar att reliabiliteten är fortsatt hög då vi använder oss av *realdefinitioner*, motiverade genom tidigare forskning. Därmed är det möjligt för andra att genomföra studien. Ett sätt att mäta reliabiliteten skulle vara att göra om undersökningen om ett antal år, eller att göra samma undersökning i ett område som liknar västra Göteborg.

I och med att undersökningen är omfattande och urvalet är representativt menar vi därtill att den externa validiteten är fullgod. I en kvantitativ studie är det skribenten som definierar generaliserbarheten medan läsaren avgör om det är trovärdigt. Genom att analytiskt generalisera resultaten lyfter vi fram aspekter som säger något väsentligt om närliggande fall i populationen (Esaiasson et al. 2007 s.182). Undersökningen begränsar sig till Göteborgs stad, emellertid är segregationen likartad i andra större städer i Sverige, såsom Stockholm och Malmö. Därför är det troligt att resultaten och sambanden också existerar i dessa städer. Detta antagande förstärks av samtida mätningar, som exempelvis Söderström och Uusitalo (2005) och Utrednings- och statistikkontorets rapport (2002) från Stockholm som med liknande syfte men andra förklaringsfaktorer, konstaterar liknande samband. Därmed menar vi att generaliserbarheten är god.

5.8 Etiska överväganden

Vi har beaktat personuppgiftslagen (PuL), som trädde i kraft 1998 och syftar till att skydda människors integritet när personuppgifter behandlas. Under processens gång har vi haft tillgång till register som ger oss information om elevers kön, ålder, grundskolebetyg, grundskolan de examinerades från, gymnasieskolan de blev antagna till samt postnummer och adresser. Dessa uppgifter har hanterats med stor försiktighet och inte kommit utomstående till del. Eftersom individperspektivet inte tas i beaktande, är inte resultatet av undersökningen tillräckligt detaljerad för att härledas till en specifik individ. Det finns således ingen risk för att enskilda elever kan identifieras av utomstående.

6 Resultat och analys

6.1 Boendesegregation: Hur kan stadsdelarna i västra Göteborg ses i förhållande till klassrelaterad segregation?

Vi har undersökt västra Göteborg genom att dela upp området i *Askim, Högsbo, Frölunda, Tynnered 1, Tynnered 2* och *Älvsborg*. Dessa områden har undersökts genom faktorerna *bostadsbestånd, relation till arbetsmarknaden, inkomst* och *ohälsa*. Vår undersökning av västra Göteborg visar att det finns stora skillnader sett till klassrelaterade faktorer. Detta tolkar vi som en klassmässig åtskillnad och segregation i västra Göteborg. De faktorer vi har valt utifrån vår teoretiska referensram kategoriserar områdena i stadsdelstyp A, B och O. Delresultaten från de olika faktorerna sammankopplas och ger ett tydligt mönster av klassrelaterade skillnader mellan olika områden. Områden som kategoriseras som en viss stadsdelstyp genom faktorn bostadsbestånd, kan ses i relation till denna stadsdelstyp även genom övriga undersökta faktorer. Vi kan därför visa att de undersökta faktorerna hänger ihop och tillsammans ger en tydlig bild av den klassrelaterade segregation som finns i västra Göteborg (tabell 6-9).

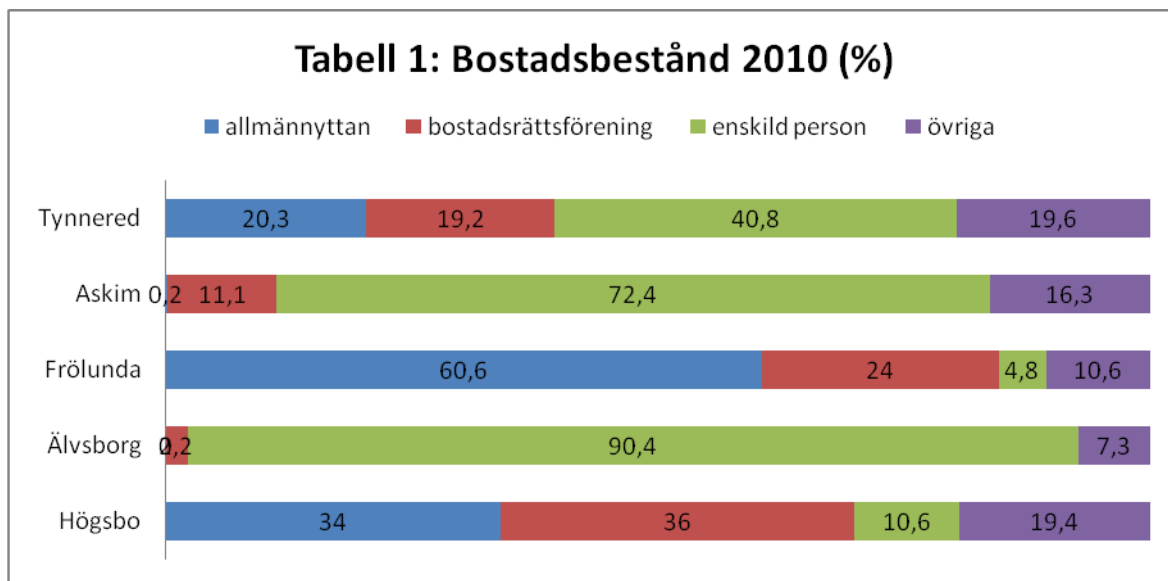
6.1.1 Bostadsbestånd

Områdena har analyserats utifrån bostadsbestånd, det vill säga vilken typ av bostäder och ägande av dessa som dominerar ett område. Stadsdelstyp A, där privat ägda småhus (villor) dominerar bostadsbeståndet, är i större utsträckning ensidigt i typ av boende, vilket överensstämmer med resultat från tidigare forskning (Abramsson, Borgegård & Fransson, 2000; Magnusson Turner, 2008). Där finns liten eller ingen andel hyresrätter/allmännyttan. Allmännyttan dominerar i stadsdelstyp B, vilket gör att denna stadsdelstyp har stor eller total dominans av flerbostadshus. Detta förklaras genom att bostadsbeståndet är hierarkiskt där äganderätten utgör den högsta klassen (Magnusson Turner 2008).

Resultatet visar att Askim och Älvsborg domineras av privatägda småhus (cirka 70 respektive 90 procent), vilket kan kategorisera dessa områden som stadsdelstyp A (se tabell 1). Vid en närmare undersökning av stadsdelen Tynnered (se tabell 2), såg vi att det område vi valt att kalla Tynnered 1 till cirka 70 procent består av samma typ av bostäder och ägande, vilket även kategoriserar detta område som stadsdelstyp A, motiverat av hierarkier i bostadsbeståndet (Magnusson Turner 2008). Då statistiken för stadsdelarna ofta finns uppdelat i primärområden, kan en jämförelse göras inom stadsdelen Tynnered för att beskriva stadsdelens status på några områden som stadsdelarna i övrigt jämförts mot. I bilaga 4 och 5

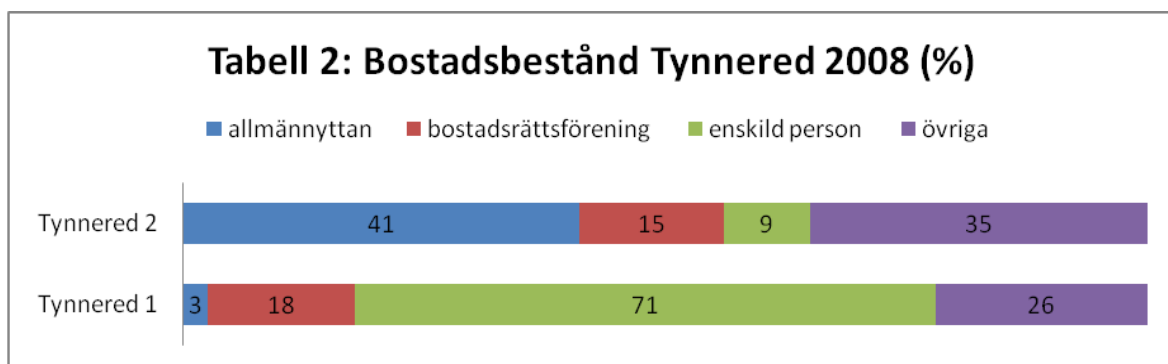
redovisas en jämförelse mellan primärområdena Grevegården och Näset i Tynnered som får exemplifiera Tynnereds särskilda socioekonomiska struktur. Denna jämförelse motiverar valet av uppdelning då den visar att Tynnered 1 och Tynnered 2 tydligt kan kategoriseras som stadsdelstyp A respektive B. Ett medelvärde på hela stadsdelen hade varit missvisande och osynliggjort skillnader mellan områden i västra Göteborg. Statistiken för Tynnered visar att olika delar av stadsdelen har extremt olika förutsättningar vilket inte var fallet med övriga stadsdelar. Dessa skillnader ökar också under undersökningsperioden, då de två primärområdena hamnar allt längre ifrån GBG-index, varpå skillnaderna dem emellan ökar än mer. Detta exemplifierar att segregationen ökar mellan olika typer av bostadsområden i västra Göteborg under perioden (se bilaga 4 och 5).

Frölunda är det område med störst andel allmännyttan, cirka 60 procent av bostadsbeståndet, vilket kategoriserar detta område som stadsdelstyp B. Även Tynnered 2 och Högsbo har en stor andel allmännyttan, cirka 40 respektive 35 procent (se tabell 1). Området Högsbo har en större andel bostäder ägda av bostadsrättsförening och privatägda småhus, vilket gör att detta område inte självklart kan placeras i stadsdelstyp B, vi har istället valt att kategorisera denna typ av bostadssammansättning som stadsdelstyp O. Askim och Älvsborg har mycket liten eller ingen andel allmännyttan eller över huvud taget flerbostadshus, vilket ytterligare tydliggör dessa områden som stadsdelstyp A (tabell 1 och 2). Dominansen av en särskild bostadstyp är mer påtaglig i de områden som kategoriseras i stadsdelstyp A (Askim, Tynnered 1 och Älvsborg), medan en större variation finns i övriga områden. Ju fler som bor i egna hem desto större är inkomsten och sysselsättningsgraden. Göteborg utmärker sig i boendesegregation då den största andelen av egnahemsboende/villor finns i områden som är totalt dominerade av den boendetyper (Andersson et al. 2009 s.22-24).

(SDN Statistik, 2008)

Tabell 1 redovisar typ av bostadsbestånd i stadsdelarna i västra Göteborg. Att inga större skillnader skett över den undersökta perioden, framkommer av redovisning av det första och sista åren, 2001 (se bilaga 3) och 2010.

(SDN Statistik, 2008)

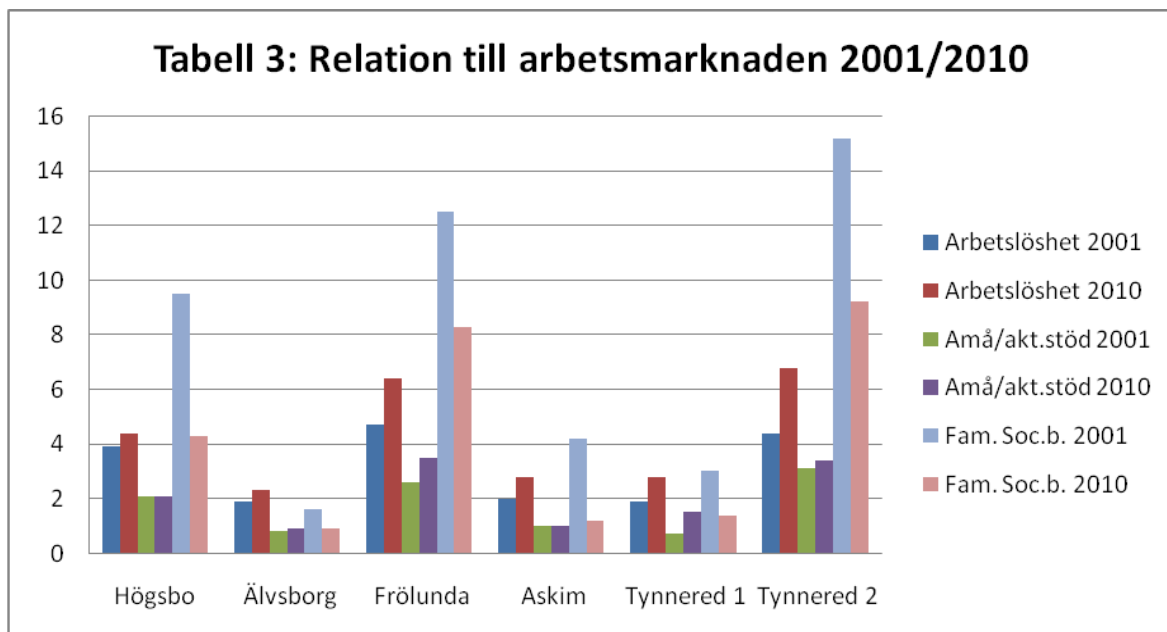
Tabell 2 visar skillnaden i bostadsbestånd i procent mellan Tynnered 1 och Tynnered 2 under 2008.

Kategorin *övriga* i tabell 1 och 2 innebär alla övriga ägare av bostäder. Detta kan innebära exempelvis privata hyreshus eller aktiebolagsägda bostäder vilket gjort det svårt att analysera denna kategori som troligtvis innebär flerbostadshus. Detta skulle i så fall stärka bilden av en låg andel flerbostadshus i stadsdelstyp A och en ännu större dominans av flerbostadshus i stadsdelstyp B. Denna kategori har dock på grund av ovisshet om innebörden inte beaktats i kategoriseringen av områdena, då kategorindelningen ändå är tydlig utifrån våra kriterier.

6.1.2 Relation till arbetsmarknaden

Resultatet visar att kategoriseringen av områden i stadsdelstyper utifrån bostadsbestånd, sammanfaller med invånarnas relation till arbetsmarknaden. Områden med stor andel

allmännytta och flerbostadshus, har större andel invånare som på olika sätt inte har tillgång till arbetsmarknaden. Detta samband anses vara starkare i storstadsregioner som Göteborg (Magnusson Turner, 2008).

(Göteborgsbladet, 2001; 2010)

Tabell 3 redovisar en jämförelse mellan stadsdelstyperna utifrån faktorerna *arbetslöshet*, *personer i arbetsmarknadspolitisk åtgärd/aktivitetsstöd* och *familjer med socialbidrag* under åren 2001 och 2010 vilka anges i andel i procent.

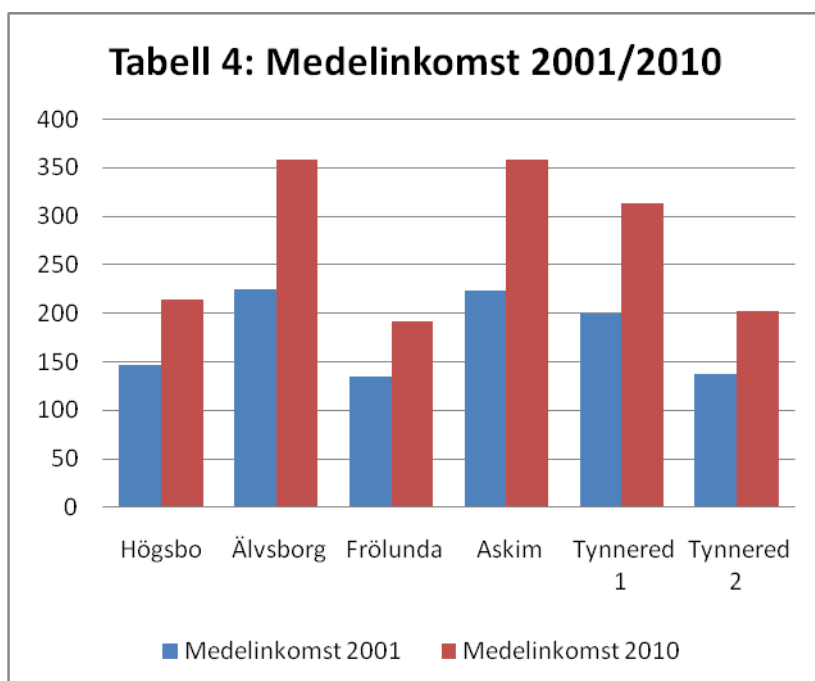
Som tabell 3 visar har vi valt att presentera ”Relation till arbetsmarknaden” genom faktorerna arbetslöshet, personer i arbetsmarknadsåtgärd/aktivitetsstöd och familjer med socialbidrag då detta är den med vår teoretiska utgångspunkt bäst korrelerande statistik vi haft tillgång till på stadsdelsnivå. Ovan visas dessa faktorer i ett diagram uppdelade på respektive område för åren 2001 och 2010 (tabell 3). Vi har tolkat statistiken som att höga andelar på de undersökta faktorerna innebär liten tillgång till arbetsmarknaden.

Arbetslösheten har generellt ökat under perioden, samtidigt som andel familjer med socialbidrag genomgående har minskat kraftigt. Andelen personer i arbetsmarknadsåtgärd/med aktivitetsstöd har ökat något under perioden. De stora skillnaderna finns dock mellan de jämförda områdena. Askim, Tynnered 1 och Älvsborg har utmärkande låga värden på dessa faktorer som indikerar en stor delaktighet i arbetsmarknaden hos invånarna i dessa områden (se tabell 3). För Göteborg i sin helhet var: arbetslösheten 2001 4,2 procent och 2010 5,2 procent, andelen arbetsmarknadsåtgärd/aktivitetsstöd var 2001 2,2

procent och 2010 2,5 procent och andelen familjer med socialbidrag 2001 12 procent och 2010 6,1 procent (Göteborgsbladet;2001; 2010). En jämförelse visar att Högsbo ligger nära eller under göteborgssnittet, medan Frölunda har mindre och Tynnered 2 har mycket mindre delaktighet i arbetsmarknaden än genomsnittsgöteborgaren. Samtidigt är invånarna i Askim, Tynnered 1 och Älvsborg mycket delaktiga i arbetsmarknaden jämfört med göteborgaren i allmänhet (se tabell 3).

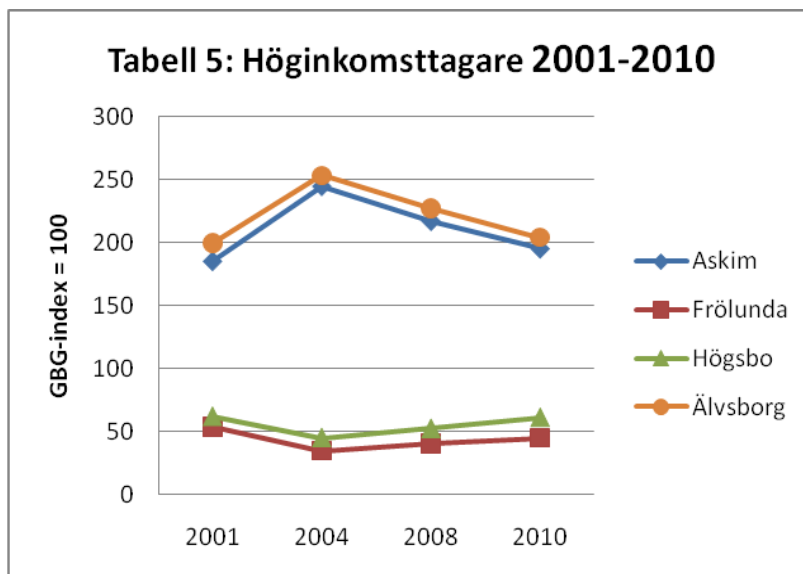
6.1.3 Inkomst

Stadsdelstyperna kan sägas vara mycket utpräglade när det gäller inkomst. Genom att studera inkomstskillnader mellan de undersökta områdena stärks ytterligare bilden av stora ekonomiska klyftor i västra Göteborg (tabell 4 och 5). Dessutom visar studien av andel höginkomsttagare att under en period som andelen ökar i områdena Askim och Älvsborg, minskar den i Frölunda och Högsbo (tabell 5). Detta kan tolkas som att förändringar i områdena är sammankopplade, en större andel höginkomsttagare i stadsdelstyp A innebär också en lägre andel i stadsdelstyp B. Västra Göteborg har på så sätt, åtminstone gällande vissa parametrar, en inre föränderlig struktur som ökar skillnaderna mellan stadsdelstyperna i området, vilket gör kategoriseringen intressant.

Tabell 4. Medelinkomsten redovisas i hundratusentals kronor. Att mäta medeltal gör att skillnader i resultatet kan innebära mycket stora variationer mellan lägsta och högsta inkomst. Skillnaderna mellan områdena uppgår som mest till en differens på över 150 000 kr och får därför ses som mycket stor. Dessutom ökar medelinkomsten mer i de områden som från början hade högst medelinkomst. Inkomstklyftorna ökar således under perioden.

(Göteborgsbladet 2001; 2010)

Tabell 5. Tabellen visar att områden som kategoriseras som stadsdelstyp A, Askim och Älvsborg, ligger utmärkande långt över göteborgsindex när det gäller andel höginkomsttagare. Högsbo och Frölunda ligger mycket lågt jämfört med index. Motsvarande undersökning för Tynnered 1 och Tynnered 2 redovisas för åren 2001 och 2010 i bilaga 4 och 5.

(Göteborgsbladet 2001; 2010)

6.1.4 Ohälsa

Skillnaderna mellan de olika områdena när det gäller antalet ohälsodagar är stor. På samma sätt som tidigare forskning kunnat dra paralleller mellan ohälsa, bostadsbestånd och invånare i behov av försörjningsstöd, visar sig västra Göteborg följa detta mönster (Wilkinson & Pickett, 2009; Marmor Review team, 2010). Det område med största antal ohälsodagar är också det område med störst andel allmännytta och lägst medelinkomst. Detta område Frölunda (stadsdelstyp B) har upp emot tre gånger så många dagar som de områden som kategoriseras som stadsdelstyp A (Askim, Tynnered 1 och Älvsborg). Antalet ohälsodagar minskar markant under perioden (se bilaga 6). Minskningen blir mindre i de områden som vid undersökningsperiodens början har lägre antal ohälsodagar. Dock är den procentuella förändringen relativt jämn och skillnaden mellan de olika områdena i västra Göteborg är konstant över undersökningsperioden. Det finns en tydlig skillnad mellan å ena sidan Askim och Älvsborg, som har utmärkande få antal dagar, å andra sidan Frölunda och Tynnered 2 som har ett mycket stort antal dagar. Denna statistik kan också jämföras med medeltalen för Göteborg under dessa år som är 50 dagar för 2001 och 29 för 2010 (Göteborgsbladet; 2001, 2010). Detta ger att området Högsbo ligger nära det göteborgska genomsnittet och utmärker sig inte särskilt.

Förändringen över tid är inte särskilt stora under perioden när det gäller andelen förtidspensionerade/invånare med sjuk-/aktivitetsersättning. Dock är skillnaderna mellan stadsdelarna avsevärda (se bilaga 7). Älvsborg och Askim har cirka en tredjedel av Frölundas

andel, vilket synliggör skillnader i ohälsa mellan stadsdelarna och förstärker bilden av stora klyftor i västra Göteborg.

6.1.5 Sammanställning – kategorisering av områden i stadsdelstyper

Vid en sammanställning av undersökningen av områdena i västra Göteborg visar sig de olika kategorierna tydligt (se tabell 6-9). När faktorerna jämförs för att kunna dela in områden i kategorier är kopplingen mellan dessa uppenbar. De undersökta områdena tenderar att genomgående kunna kopplas till en och samma stadsdelstyp. Exempelvis förekommer det inte att ett område som är utmärkande som stadsdelstyp A i faktorn bostadsbestånd, avviker i övriga faktorer och vice versa.

Askim, Tynnered 1 och Älvsborg utmärker sig inom alla faktorer med något undantag som stadsdelstyp A (se tabell 6-9). Detta innebär att det i dessa områden finns en hög andel privatägda villor, liten arbetslöshet, liten ohälsa och höga inkomster. Frölunda och Tynnered 2, som har en hög andel allmännytta och flerbostadshus, har hög arbetslöshet, hög ohälsa och låga inkomster sett till genomsnittet för Göteborg, vilket kategoriserar dessa områden som stadsdelstyp B.

För att ytterligare synliggöra hur områdena kan relateras till stadsdelstyperna redovisas resultatet i den matris som finns som bilaga 2. Kursiverade fält motsvarar stadsdelstyp A, fetstilta fält stadsdelstyp B och raka fält motsvarar stadsdelstyp O.

Tabell 6. Bostadsbestånd

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Andel enskilt ägda	<i>A: Askim, Älvsborg, Tynnered 1</i>	B: Frölunda, Tynnered 2	O: Högsbo
Andel bostadsrätter	A	B: Älvsborg, Askim	O: Tynnered 1, Tynnered 2, Högsbo, Frölunda
Andel småhus	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	B: Frölunda, Högsbo, Tynnered 2	O
Andel flerbostadshus	B: Frölunda, Högsbo, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O
Andel allmännytta	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O: Högsbo

Kommentar: Med hög respektive låg andel menas för flerbostadshus/småhus att denna överstiger 2/3 eller understiger 1/3 av beståndet alternativt ligger över/under genomsnittet för Göteborg. För upplåtelseform finns flera olika alternativ varför från 1/3 respektive 1/6 ses som *hög/låg* andel.

Tabell 7. Relation till arbetsmarknaden

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Andel arbetslöshet	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O: Högsbo
Andel amå/akt.stöd.	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O: Högsbo
Andel familjer med socialbidrag	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Högsbo, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O

Kommentar: Här har hög respektive låg andel definierats genom jämförelse med göteborgsindex, där en betydande avvikelse markerats som hög/låg, se tabell 3.

Tabell 8. Inkomst

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Medelinkomst	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	B: Frölunda, Tynnered 2	O: Högsbo
Andel höginkomsttagare	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	B: Frölunda, Högsbo, Tynnered 2	O

Kommentar: Här har hög respektive låg andel definierats genom jämförelse med göteborgsindex, där en betydande avvikelse markerats som hög/låg, se tabell 4 och 5.

Tabell 9. Ohälsa

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Antal ohälsodagar/person	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O: Högsbo
Andel sjukp./sjuk-/akt.ers.	B: Frölunda, Tynnered 2	<i>A: Askim, Tynnered 1, Älvsborg</i>	O: Högsbo

Enligt matrisen ovan är områdenas relation till stadsdelstyperna tydligt genomgående i undersökningen. De områden som stämmer in på stadsdelstyp A i en kategori gör också det i

andra kategorier. Sammanställningen visar att områdena Askim, Tynnered 1 och Älvsborg överensstämmer med kriterierna för stadsdelstyp A medan Frölunda och Tynnered 2 överensstämmer med kriterierna för stadsdelstyp B. Högsbo, som i de flesta kategorier i undersökningen ligger nära göteborgssnittet och på övriga kriterier fördelas jämnt mellan typ A och B, överensstämmer med kriterierna för stadsdelstyp O.

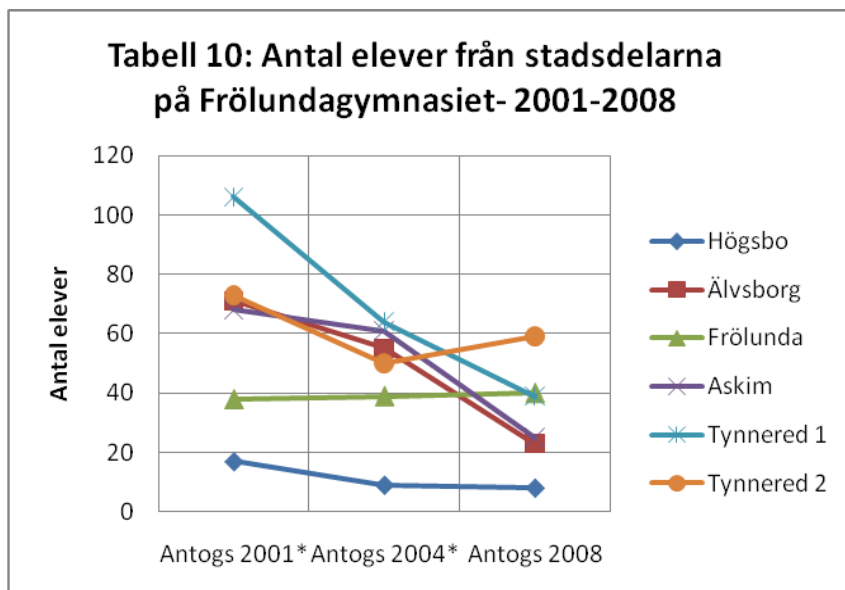
Undersökningen visar inte om en faktor är avgörande för de övriga eller om faktorerna växelverkar. Dock visar resultatet att faktorer som utifrån vår teoretiska utgångspunkt kan ses som följer av ett klassamhälle hänger samman och visar tydliga mönster av social och ekonomisk segregation, vilket förstärker våra antaganden. Dessa samband vid studier av Göteborg presenterar även Andersson et al. (2009).

Då de undersökta faktorerna kan kopplas till varandra, som visats i rapporten *Fattiga och rika – segregationen ökar: flyttningsmönster och boendesegregation i Göteborg* av Andersson; Bråmås och Hogdal (2009) kan konsekvenserna för invånarna i de olika områdena tänkas vara systematiska och inte slumpmässiga. Tidigare forskning (Arnman & Jönsson, 1983; Stenliden, 2007; SCB, 2007) konstaterar att denna typ av klassrelaterade boendesegregation har betydelse för elevernas skolsituation, varför vi kommer undersöka Frölundagymnasiet och gymnasievalet i västra Göteborg med utgångspunkt från ovanstående resultat.

6.2 Elevsammansättning: Finns en historisk förändring i elevunderlaget sett till stadsdelstyperna på Frölundagymnasiet 2001-2008 och hur ser den i så fall ut?

Med hjälp av register från Göteborgs stads utbildningsförvaltning har vi sammanställt var elever under tre utvalda år på Frölundagymnasiet har varit folkbokförda. Vi har med hjälp av stadsdelskartor och postnummerkartor delat in eleverna i de olika områden vi undersökte med anledning av frågeställning 1.

Det visar sig att fördelningen av intagna elever och förändringen av denna ser olika ut under perioden beroende på vilket område eleverna kommer ifrån (en sammanställning av områdena finns i tabell 6-9). Antalet elever är vid periodens början störst från Tynnered 1, med 106 elever av totalt 373 från västra Göteborg. Även Askim, Tynnered 2 och Älvsborg har relativt stort antal elever vid periodens början, ca 70 stycken. Med undantag för Tynnered 2, dominerar alltså antalet elever från stadsdelstyp A under periodens början, 2001. Från Frölunda (38 elever) och Högsbo (17 elever) är andelen mindre vid periodens början.

*= Eleverna var avgångselever 2004 respektive 2007 och har därför med stor sannolikhet antagits 2001 och 2004. Justeringen i benämningen av gruppen har gjorts för att lättare kunna jämföra siffrorna och då detta var den tillgängliga informationen i källmaterialet.

(Göteborgs stads utbildningsförvaltning, 2010)

De områden som kategoriserats som stadsdelstyp B utmärker sig i undersökningen genom att minska relativt lite eller öka antalet elever på skolan. Antalet intagna elever från Tynnered 2 minskar kraftigt mellan 2001 och 2004, för att sedan öka igen. Vid periodens slut har elevantalet från Tynnered 2 minskat minst och från Frölunda ökat (se tabell 10).

Det totala antalet intagna på skolan förändrats från 463 intagna 2001, till 351 intagna 2004 och 480 intagna 2008. För 2008 ska tas i beaktning att 271 av de intagna antagits till individuella programmet (IV) och är troligtvis inte behöriga för gymnasiet. Antalet intagna på IV-programmet tidigare under perioden är dock försumbar, vilket innebär en mycket stor ökning av elever på IV-programmet det sista undersökta året, medan antal elever på övriga nationella program fortsatte att minska (se tabell 10). Återstående antalet, 209 elever, är därför intressant för att studera Frölundagymnasiets utveckling och man kan konstatera att antalet intagna på ett nationellt gymnasieprogram på skolan successivt minskade under perioden (Göteborgs stads utbildningsförvaltning, 2010).

Antalet elever på Frölundagymnasiet från stadsdelstyp A minskade under perioden markant. Dessa siffror kan dessutom jämföras med det totala antalet elever som gått ur nian i de olika områdena under perioden. Då potentiella sökande till gymnasiet från området Frölunda (stadsdelstyp B) minskat (från 86 till 69 elever) är ökningen till Frölundagymnasiet större än vad det först verkar - från 44 procent av det totala antalet nior 2001 till 58 procent 2008 (se tabell 10). För samma jämförelse när det gäller Älvsborg och Askim är trenden den motsatta.

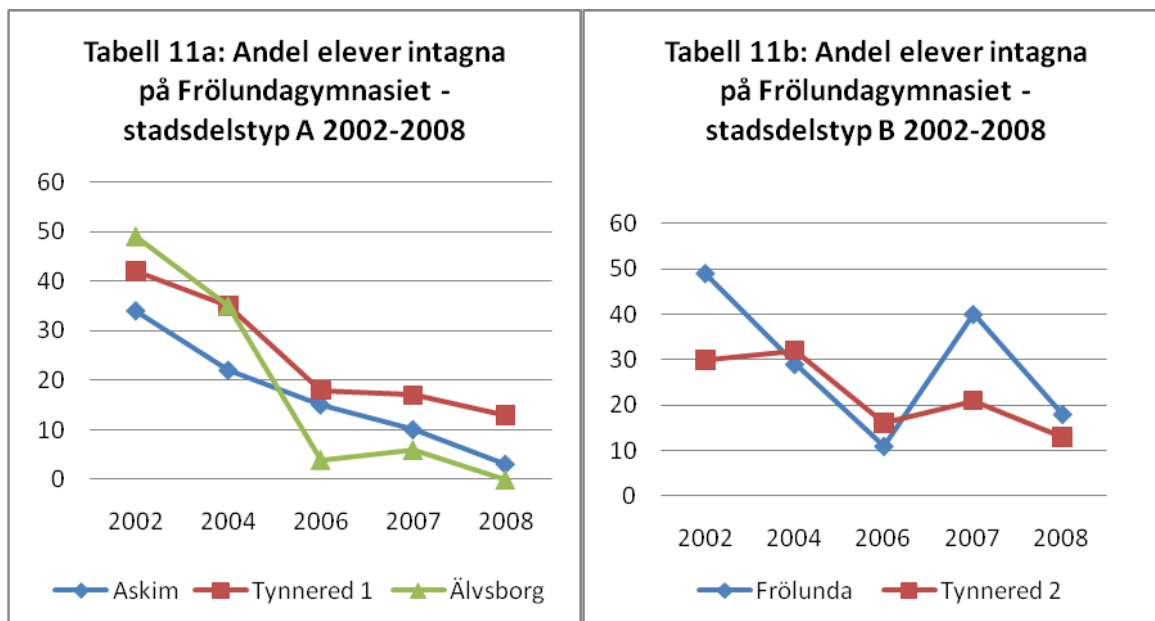
För Älvsborg gäller att en minskning skett från 33 procent av det totala antalet nior 2001, till 9 procent 2008. Askim har en snarlik utveckling med en minskning från 28 procent 2001 till 8 procent 2008. Högsbo ligger relativt jämnt över perioden med en liten minskning från 10 till 7 procent av alla nior som blev intagna på Frölundagymnasiet (se tabell 10; Statistik Göteborgs stad 2010).¹² Sambanden visar att områden som kategoriserats som stadsdelstyp A i större utsträckning minskar i andel elever som antas på Frölundagymnasiet under perioden och att minskningen är markant. Det visar sig också att redan vid periodens start är andelen av det totala antalet potentiella elever färre från stadsdelstyp A än stadsdelstyp B, minst är den dock från Högsbo som kategoriserats som stadsdelstyp O (tabell 10).

Vid den undersökta periodens slut, 2008, är det totalt 194 elever på Frölundagymnasiet som kommer från västra Göteborg. Av dessa kommer 99 stycken (51 procent) från stadsdelstyp B (varav Tynnered 2 59 stycken och Frölunda 40 stycken), vilket innebär en mycket stor andel i jämförelse med antalet potentiella elever, som är färre än från stadsdelstyp A. Motsvarande antal för stadsdelstyp A är 87 elever och stadsdelstyp O 8 elever (se tabell 10).

Vid en närmare undersökning av några grundskolor i västra Göteborg¹³ kan andel intagna till Frölundagymnasiet relateras ytterligare till det totala antalet elever i år 9 på skolor i respektive område. Vid studiens start har alla områden en intagning på cirka 30-50 procent till Frölundagymnasiet. Skolor som har elevunderlag från stadsdelstyp A har vid slutet av perioden 0-13 procent av eleverna, medan skolor med elever från stadsdelstyp B har 13-19 procent som antagits till Frölundagymnasiet. För stadsdelstyp O var andelen elever 8 procent 2002 vilket ökade till 12 procent för att sedan återgå till den tidigare nivån (se bilaga 8). Uppenbarligen förekommer bortval av Frölundagymnasiet, som tidigare forskning (Stenliden, 2007; Maloutas, 2007) har visat att elever från socialt och ekonomisk privilegierade hem i större utsträckning utnyttjar valfriheten, vilket även detta resultat pekar mot. Dessa val kan ses som handlingar utifrån skilda förutsättningar (Erikson & Jonsson, 2002).

¹² I jämförelsen mellan antalet intagna elever på Frölundagymnasiet och det totala antalet nior i områdena, har Tynnered 1 och Tynnered 2 inte tagits med. Detta på grund av otillgänglig information som passar med indelningen i dessa två områden. Det totala antalet elever för Tynnered som helhet var 2001 320 stycken, 2004 327 stycken och 2008 312 stycken (Statistik Göteborgs stad, 2010).

¹³ Här har annat källmaterial studerats, statistik över gymnasieval från grundskolorna från GR Utbildning.

(GR Utbildning 2010b)

6.2.1 Sammanställning och kommentar

Sammanfattningsvis är det till största delen elever från stadsdelstyp A som står för minskningen av antalet elever från västra Göteborg på Frölundagymnasiet under perioden (tabell 11a). Elever från stadsdelstyp B har minskat mindre och även ökat under perioden (tabell 11b). Detta ska också ses med bakgrund i att en mycket stor andel av eleverna som antogs till Frölundagymnasiet 2008 gjorde detta till IV-programmet. Undersökningen svarar dock inte exakt på vilka områden dessa elever kommer ifrån, även om andelen elever på gymnasieförberedande program behandlas under frågeställning 3. Resultatet av undersökningen visar att kategoriseringen av var eleverna kommer från är relevant. När skolreformerna vid sekelskiftet hunnit etablerats syns en snabb förändring i elevunderlaget på Frölundagymnasiet, vilket förstärker sambandet mellan det fria skolvalet, de fristående gymnasieskolornas expansion och den successiva nedläggningen av Frölundagymnasiet. Detta samband presenteras även i Utrednings- och Statistikkontorets (2002) rapport. Eftersom nedgången av elevunderlaget kan relateras till stadsdelstyperna kan det också innebära en koppling mellan boende- och klasseggregationen i västra Göteborg och det fria skolvalet, vilken presenterades i rapporten *Vad innebar införandet av fritt skolval i Stockholm för segregeringen i skolan?* av Söderström och Uusitalo (2005). Då skolan varit av icke segregerad karaktär, med både yrkes- och studieförberedande program kan skolans nedläggning (en konsekvens av de ovan presenterade skolreformerna) i sig ha påverkat

utvecklingen av skolsegregationen i Göteborg. Vi har därför vidare undersökt förändringen av gymnasieintagningen i västra Göteborg under frågeställning 3.

6.3 Val av gymnasieskola: Hur ser valet till gymnasiet ut 2002-2010 utifrån stadsdelstyperna och hur kan man se en ökad segregation utifrån stadsdelstyperna efter etableringen av det fria skolvalet?

Gymnasievalet hos elever i år 9 har undersökts under två år, 2002 och 2010, detta för att få en bild av hur förändringen sett ut under vår undersökningsperiod och se hur det fria skolvalet och nedläggningen av Frölundagymnasiet påverkat tendenserna i valet till gymnasiet.

Gymnasievalet har undersökts utifrån skolor och vi har tittat på skolornas karaktär utifrån huvudmannaskap och programutbudets inriktning - studieförberedande, yrkesförberedande, studie- och yrkesförberedande eller gymnasieförberedande¹⁴. Gymnasieförberedande program är kommunalt drivna, men vi har valt att presentera intagna på dessa program för sig för att visa på en förändring över tid.

Undersökningen visar den procentuella förändringen i typ av gymnasieskola som elever i västra Göteborg blivit intagna på. Hänsyn har tagits till förändringen av och andel elever på fristående skolor, men också hur förändringen av skolornas inriktning ser ut. Dessutom visar studien hur elever blivit intagna utifrån vilken stadsdelstyp de kommer ifrån.

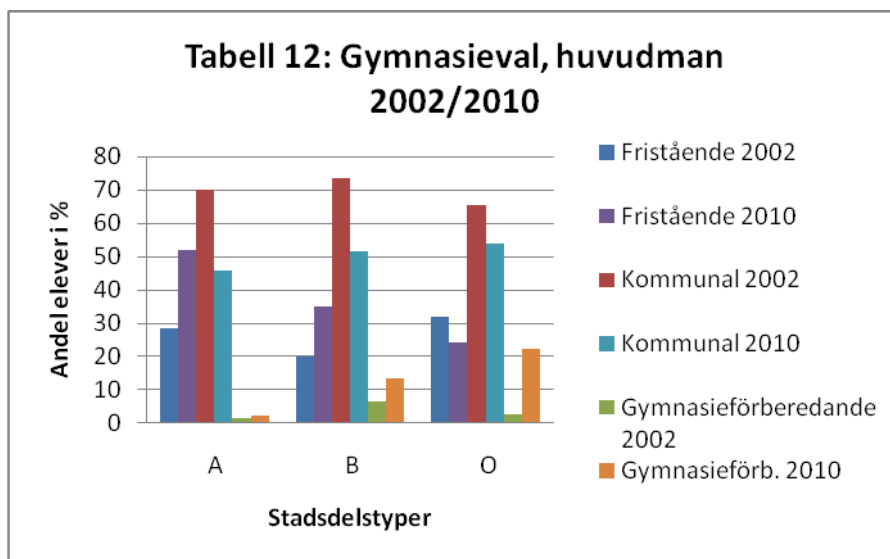
6.3.1 Skolornas fristående eller kommunala huvudmän

Gymnasievalet 2002 skiljer sig på många sätt från 2010 (tabell 12). Stora förändringar finns i andel elever på de fristående gymnasieskolorna. Elever från stadsdelstyp A blev i nästan dubbelt så stor utsträckning intagna på fristående skola 2010 än 2002 (från 28 till 52 procent). Elever från stadsdelstyp B har en nästan lika stor ökning men andelen var från början mindre, från 20 till 35 procent under perioden. Elever från stadsdelstyp O har istället minskat i andel intagna på fristående skola, men där var andelen den högsta vid periodens början, från 32 till 24 procent (se tabell 12).

Andelen elever på kommunal gymnasieskola har, om inte gymnasieförberedande skolor medräknas, minskat markant i alla stadsdelstyper men minskningen är störst i stadsdelstyp A (se tabell 12). Andelen intagna elever till gymnasieförberedande skolor, som också är kommunala, har ökat stort från stadsdelstyp B och O. Detta gör, om dessa skolor tas med i beräkningen, att andel elever intagna på kommunal skola från stadsdelstyp B har minskat från

¹⁴ Gymnasieförberedande program registreras hos GR Utbildning som ett antal separata skolor, även om programmen rent fysiskt kan vara belagda på en annan kommunal gymnasieskola.

80 till 65 procent och från stadsdelstyp O ökat från 69 till 76 procent. Detta innebär vid en jämförelse med statistiken för hela Göteborg (läsåret 2009/2010, andel elever på kommunala skolor 63 procent, fristående 37 procent, av 17 787 elever) (Skolverket, 2010c) att stadsdelstyp A har större andel på fristående skolor och mindre andel på kommunala skolor, medan förhållandet för stadsdelstyp O är det motsatta. Elever från stadsdelstyp A var således den grupp som först och i störst utsträckning valde bort Frölundagymnasiet, gruppen är över perioden i sin helhet också den som i högst utsträckning väljer fristående gymnasieskola (se tabell 10 och 12). Det bör i relation till tidigare forskning vara val som gynnar dessa elevers intressen (Maloutas, 2007; Damgren, 2002). Stadsdelstyp B har ungefär samma andel elever på fristående/kommunal skola som genomsnittet för Göteborg.

Tabell 12. Här redovisas andelen elever på fristående respektive kommunal gymnasieskola från de olika stadsdelstyperna. De tidigare nämnda grundskolorna representerar respektive stadsdelstyp. Gymnasieförberedande program redovisas för sig men har kommunal huvudman.

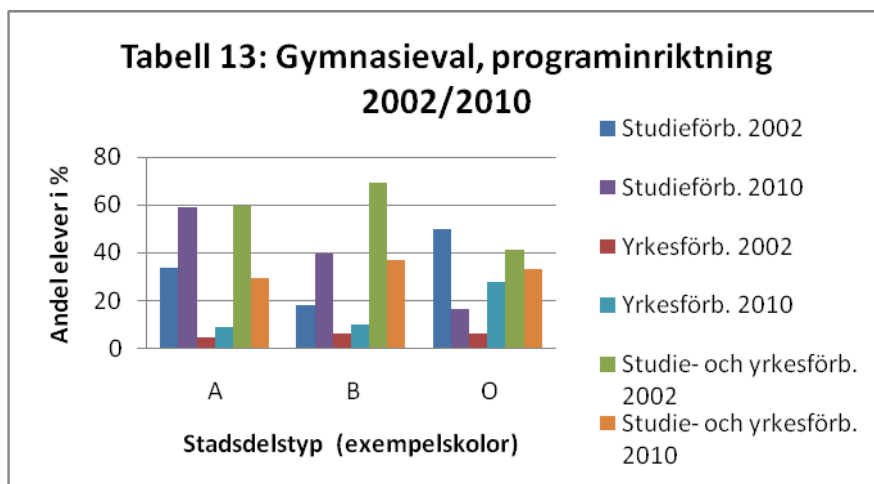
(GR Utbildning 2010b)

6.3.2 Skolornas studie- eller yrkesförberedande inriktning

Undersökningen av intagna elever utifrån vilken inriktning skolan har, visar på intressanta skillnader mellan stadsdelstyperna. Andelen elever som blivit intagna på skolor som är helt studieinriktade är vid periodens slut långt större i stadsdelstyp A. Det har skett en nästintill fördubbling under perioden, andelen elever som blivit intagna på helt studieförberedande skolor ökade från 34 till 59 procent (se tabell 13).

En än större ökning har skett i andel intagna från stadsdelstyp B, här var dock andelen betydligt lägre från början, från 18 till 40 procent, se tabell 13. Detta resultat kan kopplas till forskning om snedrekrytering till studieförberedande program (Broady, 2000). Från

stadsdelstyp O har däremot andelen elever på helt studieförberedande skolor minskat från 50 till 17 procent, en anmärkningsvärd minskning (se tabell 13). Från stadsdelstyp O har istället andelen elever som intagits på helt yrkesförberedande skolor ökat markant från 6 till 41 procent. Andel elever som intagits på skolor som har både studie- och yrkesförberedande program har för både stadsdelstyp A och B halverats, medan minskningen är liten, 8 procentenheter, för stadsdelstyp O (se tabell 13).

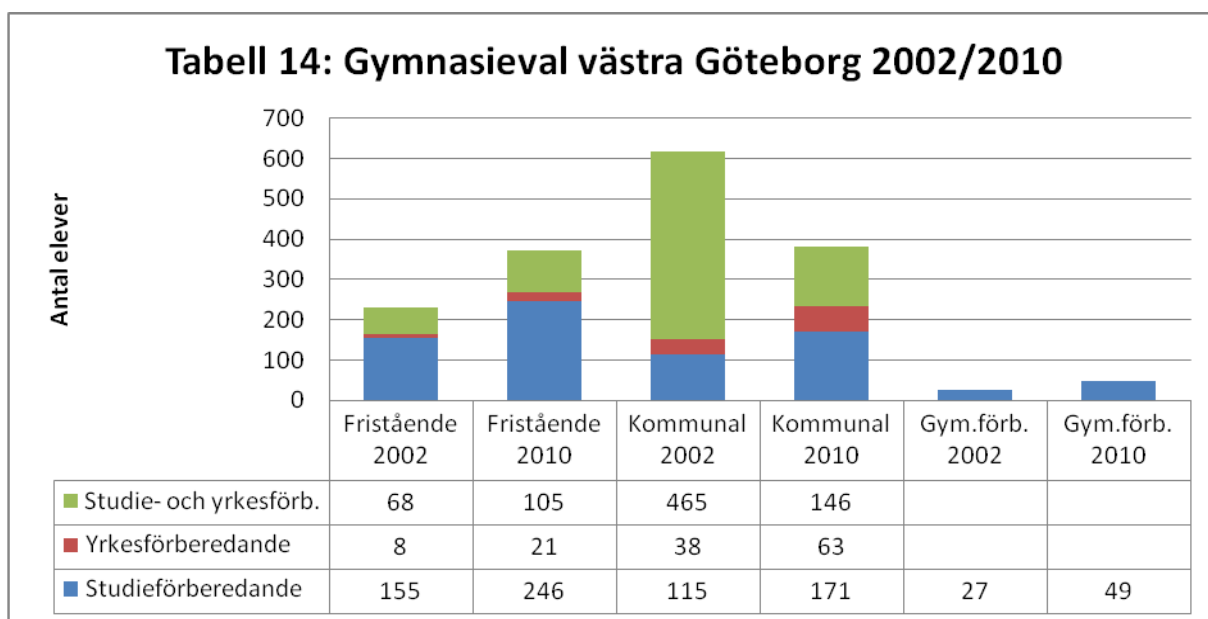
(GR Utbildning 2010b)

6.3.3 Skolsegregation

Studien visar att eleverna från stadsdelstyp A vid studiens slut är mest segregerade när man ser till inriktningarna av gymnasieskolorna. Skillnaderna mellan studieförberedande och yrkesförberedande skolor är i denna stadsdelstyp som störst, skillnaderna har ökat från 2002 (se tabell 13). Vid studiens start gick fler elever från stadsdelstyp A till ”icke segregerade” skolor, 2010 motsvarar minskningen i denna grupp ökningen av helt studieinriktade skolor (se tabell 13). Då gymnasieval är nära förbundet med samhällets skiktning (klassskikt) kan snedrekryteringen, som för övrigt har ökat (Söderström & Uusitalo, 2005; Skolverket, 2010a), ses som upprätthållande av klasskillnader (Erikson & Jonsson, 2002 s. 7). Även stadsdelstyp B har blivit mer segregerad i fördelningen av skolor, 2002 var fördelningen jämnare mellan yrkesinriktade och studieinriktade skolor. Skillnaderna mellan dessa har 2010 ökat, samtidigt som andelen elever på ”icke segregerade” skolor minskat kraftigt, se tabell 13. Noterbart är i sammanhanget att andelen elever på gymnasieförberedande program mer än fördubblats (se tabell 13). Segregationen har i stadsdelstyp O istället minskat och fördelningen är relativt jämn mellan de olika skolinriktningarna. Generellt har fördelningen av elever förändrats på ett

sätt som hade varit troligare för stadsdelstyp B, där tio gånger större andel av eleverna på gymnasieförberedande program kan noteras (se tabell 13).

Varför stadsdelstyp O utmärker sig emot den generella trenden av större segregation är svårt att svara på utifrån det undersökta materialet. Det är dock troligt att den uteblivna segregationstrenden kan förklaras med att väldigt få elever från denna stadsdelstyp, redan under början av undersökningsperioden, gick på Frölundagymnasiet. Nedläggningen av skolan blir påtaglig för statistiken för de andra stadsdelstyperna, då den var det vanligast förekommande gymnasievalet 2002. Då utbudet verkar ha förändrats från icke segregerade skolor till större andel yrkes- eller studieinriktade skolor får detta en stor segregande effekt i områden där eleverna tidigare i störst utsträckning blivit intagna på en icke segregerad skola, i det här fallet Frölundagymnasiet. Positiva effekter av elevsammansättningen, i Skolverket (2006) benämnd som kamrateffekter, kan därför anses gå förlorade vilket i sin tur kan ge negativa effekter på elevernas skolprestationer (Arnman& Jönsson, 1983; Skolverket, 2006). Effekten av elevernas sociala och ekonomiska bakgrund blir då starkare.

(GR Utbildning 2010b)

6.3.4 Gymnasievalet i västra Göteborg - sammanställning

Vid undersökning av *antalet* intagna elever kan den totala fördelningen synliggöras när det gäller förändringen av gymnasieval i västra Göteborg. Det visar sig att andelen elever på helt studieinriktade eller helt yrkesförberedande skolor ökat, både när det gäller kommunala och

fristående skolor (se tabell 14). Här ska tas i beaktande att det totala antalet elever på fristående skolor har *ökat* och på kommunala skolor *minskat*. Däremot har andelen elever på skolor som är både studie- och yrkesförberedande minskat kraftigt på kommunala gymnasieskolor. Andelen elever på kommunala, helt yrkesinriktade skolor, har ökat trots att andelen elever totalt på kommunala skolor minskat (se tabell 14).

Den stora minskningen av andel elever på kommunal skola har skett genom mycket lägre andel elever på studie- och yrkesförberedande skolor. Däremot har antal elever på kommunala, helt inriktade, skolor (studie- eller yrkesförberedande) ökat trots den totala minskningen (se tabell 14). Detta kan visa på en tendens av större klasssegregation mellan skolor under perioden. Ytterligare tendenser att notera är att andelen elever som intagits på fristående yrkesförberedande skolor är mycket liten, det finns helt enkelt få yrkesinriktade fristående skolor, medan andelen fristående skolor med helt studieförberedande inriktning är stor (se tabell 13). Detta kan innebära att den valfrihet som ökningen av fristående skolor kan sägas bidra med, endast gäller skolor med studieförberedande inriktning. I relation till likvärdigheten blir icke likvärdig tillgång till utbildning ett klassrelaterat problem. De som inte har förutsättningarna att orientera sig på marknaden och göra det rätta valet är större förlorare än vad de tidigare skulle ha blivit. Valfriheten verkar därför positivt för de ”starka”, men skapar fler förlorare och ökar segregationen (Ståhle, 2006, s.15-17). Elever som tidigare antogs på ett studieförberedande program på en ”icke segregerad” skola, antas nu i större utsträckning på en segregerad skola sett till skolans studieförberedande inriktning.

7 Slutdiskussion

En skola för alla har sedan 60-talet varit en uttalad strävan i den svenska skolpolitiken. Detta har resulterat i symboliska reformer som syftat till att ge samma möjligheter oavsett utbildningsväg. Exempel på detta är den nu gällande läroplanen för gymnasieskolan som upprättades i början av 90-talet. Det svenska skolsystemet står dock idag inför ett historiskt trendbrott med Gy-2011¹⁵. I och med den nya läroplanen ökar åter skillnaden mellan inriktningar på gymnasiet som segregerar elever på yrkes- och studieförberedande program, dessutom förändras möjligheterna att komplettera utbildningen på Komvux. Detta kommer troligtvis även att innebära en ökad segregation mellan skolor som väljer den ena eller andra profileringen. Påverkan på lärarrollen tror vi därför är en annan effekt av den nya läroplanen i

¹⁵ Gy-2011 är den nya läroplan för gymnasieskolan som införs till läsåret 2010/2011. Denna innebär bland annat att en yrkesexamen och en högskoleförberedande examen införs, vilket innebär en absolut skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program.

form av ökade skillnader mellan olika arbetsplatser och arbetssituationer. Skillnaderna är redan idag ett faktum då skolan är segregerad, men vi tror att en ökning och cementering av dessa är konsekvenser av den nya reformen. Det fria skolvalet skulle möjliggöra individuella val, men studieval och betygsprestationer motverkas av ekonomiska begränsningar (Arnman, Järnek & Lindskog, 2004). Ökad segregering av elever mellan olika skolor, inriktningar och områden borde rimligtvis innebära även en segregering av lärare. Lärarkollektiv på skolor som kan ses som ”vinnare” i segregationsprocessen ges bättre förutsättningar i sitt arbete. Lärarkollektiv på skolor som i än större utsträckning blir av med positiva kamrateffekter får en koncentration av elever med större resursbehov. Vi tror att en ökad skolsegregation därmed påverkar lärarrollen negativt för dessa lärarkollektiv då de utsätts för en än mer pressad situation med dåliga förutsättningar att se till att eleverna uppnår målen. Dessutom bör en större segregation innebära en polarisering mellan skolor och elevgrupper, som åtminstone för skolor med elever från resurssvaga områden står som än tydligare förlorare (Stähle, 2007). Skolor med elever från resursstarka områden har dock troligtvis mindre att förlora på en sådan utveckling, då positiva kamrateffekter koncentreras i vissa skolmiljöer.

Uppnående av målen är idag i en resultat- och målinriktad skola ett mått för att mäta likvärdigheten. Dock ges inte likvärdiga förutsättningar att göra detta. Forskning visar att rörligheten ökar men att segregationen ändå kvarstår då valmöjligheterna för elever från resurssvaga områden framstår som begränsade. Det har också visat sig att det framförallt är elever från resursstarka områden som utnyttjar valfriheten vilket ger ojämlika förutsättningar till likvärdig utbildning. Vår undersökning från västra Göteborg visar en tendens att elever från resursstarka områden (stadsdelstyp A) är de som i första hand väljer bort en skola som tidigare varit icke segregerad, varpå segregationen ökar. Dessutom tenderar, enligt vår undersökning, etableringen av fristående gymnasieskolor att främst innebära en ökad valfrihet och utbud av skolor med studieförberedande inriktning. I så fall innebär det att valfriheten främst gäller elever från förhållanden som kan ses som privilegierande utifrån ett klassperspektiv. Segregationen tenderar enligt vår undersökning att öka i västra Göteborg sett till klassrelaterade faktorer. Elever träffar visserligen i större utsträckning elever från andra delar av Göteborg, men klassegregationen ökar då icke segregerade mötesplatser i skolan försvinner, i vårt fall genom nedläggningen av Frölundagymnasiet.

Alla utbildningssystem i alla moderna klassamhällen existerar för att upprätthålla samhällenas grundläggande strukturer, men vilken huvudsaklig funktion får gymnasieskolan? Som tidigare forskning visat har inte skolan historiskt lyckats få bort klasskillnaderna, men ambitionen

fanns i skolan och i samhället i stort. Dessa ambitioner var inte tillräckliga men det var i alla fall ett försök att följa målsättningen mot en likvärdig skola. Med minskade ambitioner och förutsättningar att uppfylla målet om en likvärdig skola, i bemärkelsen att minska hemmets påverkan, kan klasskillnaderna väntas öka.

Vi anser att vissa resultat av de senaste årens skolreformer nu kan påvisas. Dock behövs mer forskning kring de effekter som en förändrad skolpolitik innebär och hur dessa ger utslag i relation till sociala och ekonomiska strukturer, exempelvis boendesegregation. Vi skulle också vilja se fördjupade studier hur politiska beslut och materiella förutsättningar påverkar varandra. Konsekvenserna av införandet av Gy-2011 kräver fortsatt forskning när dessa har gett undersökningsbara utslag. Exempelvis är de sammantagna effekterna av det fria skolvalet och Gy-2011 nödvändiga att utforska. Dessutom bör konsekvenserna av den nya stadsdelsindelningen i Göteborg, som träder i kraft 1:a januari 2011, utforskas.¹⁶ Vi tycker även det är fortsatt viktigt att forskningen tar i beaktande att det främst är privilegierade grupper som driver och har intresse i segregationsprocesser, inte de grupper med minst makt över sin situation.

¹⁶ 1:a januari 2011 slås 20 stadsdelar ihop till 10 stadsdelar.

8 Referenser

8.1 Litteratur

- Abramsson, Marianne; Borgegård, Lars-Erik; Fransson, Urban. (2000). Boendekarriär – att välja bostad. I Malmberg, Bo & Sommestad, Lena. (red). *Bostadsrätten i ett nytt millennium*. Forskningsrapport 2000:3. Institutet för bostadsforskning.
- Andersson, Roger; Bråmås, Åsa & Hogdal, Jon. (2009). *Fattiga och rika – segregationen ökar: flyttningsmönster och boendesegregation i Göteborg 1990-2006*. Stadskansliet och Social resursförvaltning, Göteborgs stad.
- Arnman, Göran & Jönsson, Ingrid. (1983). *Segregation och svenskskola. En studie av utbildning, klass och boende*. Lund: Arkiv.
- Arnman, Göran., Järnek, Martin. & Lindskog, Erik. (2004). *Valfrihet – fiktion och verklighet*. Uppsala: Uppsala universitet, Pedagogiska institutionen.
- Biterman, Danuta. (2006). Boendesegregation i svenska storstadsregioner. Kap. 6. *Social rapport 2006*. Socialstyrelsen
- Blomqvist, Paula & Rothstein, Bo. (2000). *Välfärdsstatens nya ansikte*. Stockholm: Agora
- Broadly, Donald. (2000). Skolan under 1990-talet. I SOU 2000:39. *Välfärd och skola. Antologi från Kommittén välfärdsbokslut*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Crompton, Rosemary. (2008). *Class and stratification*. Cambridge: Polity.
- Dahlstedt, Magnus. (2007). I val(o)frihetens spår. Segregation, differentiering och två decennier av skolreformer. *Pedagogisk Forskning i Sverige 2007*, årgång 12, nr 1, s 20-38.
- Damgren, J. (2002). *Föräldrars val av fristående skolor*. Malmö. Institutionen för pedagogik.
- Englund, Tomas. (1993). *Utbildning som "Public good eller Private good" – en svensk skola i omvandling?* Uppsala: Pedagogiska institutionen, Univ.
- Englund, Tomas & Quennerstedt, Ann. (2008). Likvärdighetsbegreppet i svensk utbildningspolitik. I Englund, Tomas & Quennerstedt, Ann. (red). *Vadå likvärdighet? Studier i utbildningspolitisk språkanvändning 7-35*. Stockholm: Daidalos.
- Eriksson, Robert & Jonsson, Jan. O. (2002). Varför består den sociala snedrekryteringen? *Pedagogisk forskning i Sverige 2002*, Nr 3, s 210-217.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007). *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Johansson, Sven-Åke. (2001). Fristående skolor eller kommunala? *Vägval i skolans historia*, Nr I, s 11-13.

- Lindensjö, Bo & Lundgren, Ulf. P. (2000). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS Förlag.
- Magnusson Turner, Lena. (2008). Ökad segregation i bostadspolitikens spår. *Tvärsnitt*, Nr 3, s 10-13.
- Maloutas, Thomas. (2007). Middle class education strategies and residential segregation in Athens'. *Journal of Education Policy*, 22:1, 49-68
- Marx, Karl och Friedrich Engels (1998): *Kommunistiska manifestet*. Stockholm: Vertigo förlag
- Olson, Maria. (2008). *Från nationsbyggare till global marknadsnomad: Om medborgarskap i svensk utbildningspolitik under 1990-talet*. Institutionen för beteendevetenskap och lärande. Linköpings universitet.
- Quennerstedt, Ann. (2007). Kommunens ansvar och inflytande på skolområdet. I Pierre, Jon. (red). *Skolan som politisk organisation*, s. 49-65. Malmö: Gleerups utbildning AB.
- Reuterberg, S-E., & Svensson, A. (2000). Kön- och socialgruppskillnader i matematik. En empirisk studie av elever i den nya grundskolan. *KRUT. Kritisk utbildningstidskrift Nr 101*. 58 - 64.
- Richardsson, Gunnar. (1999). *Svensk utbildningshistoria – skola och samhälle förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Rose, Nikolas. (1995). Politisk styrning, auktoritet och expertis i den avancerade liberalismen. I Hultqvist, Kenneth & Petersson, Kenneth. (Red). *Foucault namnet på en modern vetenskaplig och filosofisk problematik*. Stockholm: HLS förlag.
- Skolverket. (1996). *Att välja skola – Effekter av valmöjligheter i skolan*. Stockholm: Skolverket
- Skolverket. (2003). *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet*. Rapport 230. Stockholm: Statens Skolverk.
- Skolverket. (2006). *Vad händer med likvärdigheten i svensk skola? En kvantitativ analys av variation över tid*. Rapport 275. Stockholm: Statens Skolverk.
- Skolverket. (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Stockholm: Ordförandet AB.
- Skolverket. (2010a). *Perspektiv på skolan – Om det fria skolvalets effekter på skolans likvärdighet*. Rapport presenterad på Lärarförbundets kongress 9-12 november, Stockholm, Sverige.
- Statistiska centralbyrån. (2007). *Barn, boendesegregation och skolresultat*. Demografiska rapporter 2007:2.

Stenliden, Linnea. (2007). *Kampen om utbildningen – en studie om föräldrars val av utbildning i ett demokratiperspektiv*. CD-uppsats i pedagogik, Linköpings universitet.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Allan. (2001). Består den sociala snedrekryteringen? Elevernas val av gymnasieprogram 1998. *Pedagogisk forskning i Sverige 2001*, årg 6, Nr 3, s 161-172.

Ståhle, Ylva. (2006). *Pedagogik i tiden. Om framväxten av nya undervisningsformer under tidigt 2000-talet – exemplet Kunskapsskolan*. Stockholm: HLS förlag.

Söderström, Martin & Uusitalo, Roope. (2005). *Vad innebar införandet av fritt skolval i Stockholm för segregationen i skolan?* Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) Rapport: 2005:2

Utrednings- och Statistikkontoret. (2002). *Förändrad elevsammansättning på gymnasieskolan i samband med ändrad intagningsprincip*. Stockholm

von Greiff, Camilo. (2009). *Lika skola med olika resurser? ESO-rapport om likvärdighet och resursfördelning*. ESO 2009:5, Stockholm: Fritzes.

Wahlström, Ninni. (2002). *Om det förändrade ansvaret för skolan. Vägen till mål- och resultatstyrning och några av dess konsekvenser*. Örebro, Studies in Education 3.

Wahlström, Ninni. (2004). Ryms erfarenhetens och handlingens kontinuitet i skolan? Om Deweys kontinuitetsprincip i relation till likvärdighet och kunskap. *Utbildning & Demokrati 2004*, Vol 13, Nr 1, s 87-109.

Wahlström, Ninni. (2008). I spänningsfältet mellan likvärdighet och måluppfyllelse. I Englund, Tomas & Quennerstedt, Ann. (red). *Vadå likvärdighet? Studier i utbildningspolitisk språkanvändning*. Stockholm: Daidalos.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate. (2009). *Jämlikhetsanden: Därför är mer jämlika samhällen nästan alltid bättre samhällen*. Stockholm: Karneval.

Wright Olin, Eric. (1998). Rethinking, Once Again, the Concept of Class Structure. I Wright Olin, Eric. (red). *The Debate on Classes*. Verso.

8.2 Internet

Broady, Donald. (1988). *Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi*. Tillgänglig: http://uppsala.academia.edu/DonaldBroady/Papers/210002/Kulturens_Falt._Om_Pierre_Bourdieu_Sociologi (2010-01-13)

GR Utbildning. (2010a). *Bakgrund till avtalen*. Tillgänglig: <http://www.grutbildning.to/grutbildning/utbildningsgruppen/samverkansavtal/bakgrundtillavtalen.4.1580a7b011199b8961a80001723.html> (2010-12-21)

Göteborgssamhället 1991 -2007. (2010). Tillgänglig:

<http://www17.goteborg.se/data/EkonomiOchUtbildning2009.swf> (2010-12-21)

Göteborgs stad. (2009). *Organisationsförändringar inom Göteborgs stad. Utbildning, 2009-2011*. Tillgänglig:

[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/D6F30F10B19D1230C125757D00284412/\\$File/TU_2009_18_bilaga1.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/D6F30F10B19D1230C125757D00284412/$File/TU_2009_18_bilaga1.pdf?OpenElement) (2010-11-28)

Marmot Review Team.(2010). *Fair Society, Healthy Lives.Strategic Review of Health Inequalities in England post 2010*. Tillgänglig: <http://www.marmotreview.org/> (2010-12-19)

Nationalencyklopedin.(2010). *Upplåtelseform*. Tillgänglig:

<http://www.ne.se/lang/uppl%C3%A5telseform> (2010-12-30)

Riksdagen.(2010). *Skollag* (1985:1 100). Tillgänglig:

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100> (2010-01-13)

Riksdagen (1991) *Kammarens protokoll*. Protokoll 1991/92:6. Tillgänglig:

http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=101&dok_id=GF096&bet=1991/92:6 (2010-11-15)

Riksdag & Departement.(2010). *Allt mer skilda världar i skolan*. Tillgänglig:

<http://www.rod.se/Valet-2010/Allt-mer-skilda-varldar-i-skolan> (2010-12-19)

Skolverket.(2010b). *Skolor och elever i gymnasieskolan läsår 2004/05*. Tillgänglig:

<http://www.skolverket.se/sb/d/1718/a/8004#paragraphAnchor2> (2010-12-12)

Skolverket.(2010c). *Skolor och elever i gymnasieskolan läsår 2009/10*. Tillgänglig:

<http://www.skolverket.se/sb/d/1718/a/19181;jsessionid=4F6DE37D896E810C28A80E5DC856E98B> (2010-12-30)

Skolverket.(2010d). *Storstäder och friskolor lockar allt fler gymnasieelever*. Tillgänglig:

<http://www.skolverket.se/sb/d/3341/a/19291> (2010-12-22)

8.3 Källor

GR Utbildning. (2010b). *Register över gymnasieeval*. Tillgänglig: GR Utbildning Gårdavägen 4, Göteborg.

Göteborgsbladet. (2001; 2004; 2006; 2010). Göteborgs stads statistik. Tillgänglig:

<http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> (2010-10-15).

Göteborgssamhället 1991-2007. (2010). Stadskansliet Göteborgs stad. Tillgänglig:

<http://www17.goteborg.se/data/EkonomiOchUtbildning2009.swf> (2010-11-22)

Göteborgs stads utbildningsförvaltning. (2010). Register över elever på Frölundagymnasiet.

Tillgänglig: Utbildningsförvaltningen Göteborgs stad, kontakt:

eva.nilsson@educ.goteborg.se.

Postnummerkartan online från Cartesia. (2010). Tillgänglig: <http://em-app05.easymapper.com/easymapper/postnummerkartan/login.aspx> (betaltjänst 2010-11-15).

SDN Statistik. (2008). *SDN Statistik, Särtryck ur stadsvisa beskrivningar*, Stadsbyggnadskontoret, Göteborgs kommun. Tillgänglig: http://www.goteborg.se/wps/wcm/connect/27b61e0042164d0d9332f73d2a09bb7a/S%C3%A4rtryck+Statistik.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=URL&CACHEID=27b61e0042164d0d9332f73d2a09bb7a (2010-10-15).

Statistik Göteborgs stad. (2010) . *Grundskola, Elevstatistik*. Tillgänglig: <http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf> (2010-11-12).

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1

BOSTADSBESTÅND

Enskilt ägda: Bostäder som ägs av enskilda privatpersoner, privat ägda. Sett till tidigare forskning tenderar en dominans av enskilt ägda bostäder att området präglas av mer bättre ekonomiska och sociala villkor i ett segregerat bostadsbestånd, varför en hög andel enskilt ägda bostäder kan kategoriseras som stadsdelstyp A.

Allmännytta: Ägs av bostadsbolag utan vinstsyfte, hyresrätter. En hög andel allmännytta i ett bostadsområde innebär att invånarna oftare lever i fattigdom och är beroende av försörjningsstöd. Detta påvisar invånarnas underordnade position i ett klassamhälle varför detta kan kategoriseras som stadsdelstyp B.

Bostadsrättsförening: Fastigheter ägda av bostadsrättsförening. Boende i brf har någon form av ekonomiskt kapital och visst inflytande över sin boendesituation, varför en stor andel bostadsrätter kan kategoriseras som stadsdelstyp A.

Övriga: Alla övriga ägare.¹⁷

Småhus: Hus anpassade för en familj, villor. Sammanfaller med enskilt ägande varför en stor andel småhus i ett segregerat område kan kategoriseras som stadsdelstyp A. Denna boendeform bör relateras till flerbostadshus.

Flerbostadshus: Hus med flera lägenheter. Ses i relation till småhus som en boendeform som innebär lägre social struktur och tillgängligare för människor med mindre eller inget eget kapital, en dominans av denna bostadstyp kan därför kategoriseras som stadsdelstyp B.

(SDN Statistik, 2008)

INKOMST

Inkomst: sammanräknad förvärvsinkomst, det vill säga summan av inkomst av tjänst, annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet, jordbruksfastighet och rörelse, samt sociala förmåner exempelvis sjuk- och föräldrapenning, vårdbidrag, arbetslöshetsersättning. Uppgiften avser inkomståret tre år tidigare och omfattar åldern 20 år och uppåt. Nollinkomsttagare ingår. Hög

¹⁷ Då detta är en kategori som inte går att analysera i enlighet med vårt syfte har denna kategori undantagits i resultatet.

medelinkomst i ett område kan relateras till övriga faktorer och indikerar att invånarna i områden tillhör ett privilegierat klasskikt, vilket kan kategorisera detta område som stadsdelstyp A.

Höginkomsttagare: Höginkomsttagare: vad som menas med hög inkomst i nuvarande penningvärde har ändrats över den undersökta perioden. Dock har andelen i stadsdelen/primärområdena använts, vilket gör siffrorna jämförbara över tid. Om andelen höginkomsttagare är hög, visar detta på en social struktur som kan sammankopplas med privilegierade klasskikt, området kan kategoriseras som stadsdelstyp A.

(Göteborgsbladet, 2001; 2004; 2006; 2010)

RELATION TILL ARBETSMARKNADEN

Arbetslöshet: samtliga öppet arbetslösa, här ingår inte personer i arbetsmarknadsåtgärder. Människor i arbetslöshet har mindre makt över sin situation, vilket påvisar en underordnad position i ett klassamhälle. En stor förekomst av arbetslöshet i samma område får sociala och ekonomiska effekter på hela området, varför området kan kategoriseras som stadsdelstyp B.

Arbetsmarknadspolitisk åtgärd/aktivitetsstöd: Personer som inte ingår i gruppen arbetslösa, men saknar tillgång till arbetsmarknaden. Kan bedömas på samma sätt som kategorin arbetslösa och då denna faktor är stor i ett område kan denna kategoriseras som stadsdelstyp B.

(Göteborgsbladet, 2001; 2004; 2006; 2010)

OHÄLSA

Ohälsotal: menas antalet ersatta sjukpenningdagar och ersatta dagar med sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare kallat förtidspension och sjukbidrag) fördelat på folkmängden. Ohälsa kan kopplas till klass och ett stor ohälsotal kan därför kategorisera ett område som stadsdelstyp B.

Förtidspension/sjuk-/aktivitetsersättning: Förtidspension/sjuk-/aktivitetsersättning: benämningen har förändrats över den undersökta perioden men har här redovisats som jämförbar statistik. En hög förekomst av denna faktor kan på samma grunder som antal ohälsodagar kategorisera ett område som stadsdelstyp B.

(Göteborgsbladet, 2001; 2004; 2006; 2010)

9.2 Bilaga 2

BOSTADSBESTÅND

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Andel enskilda	A	B	O
Andel bostadsrätter	A	B	O
Andel småhus	A	B	O
Andel flerfam.hus	B	A	O
Andel allmännyttta	B	A	O

RELATION TILL ARBETSMARKNADEN

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Andel arbetslöshet	B	A	O
Andel amå/akt.stöd.	B	A	O
Andel familjer med socialbidrag	B	A	O

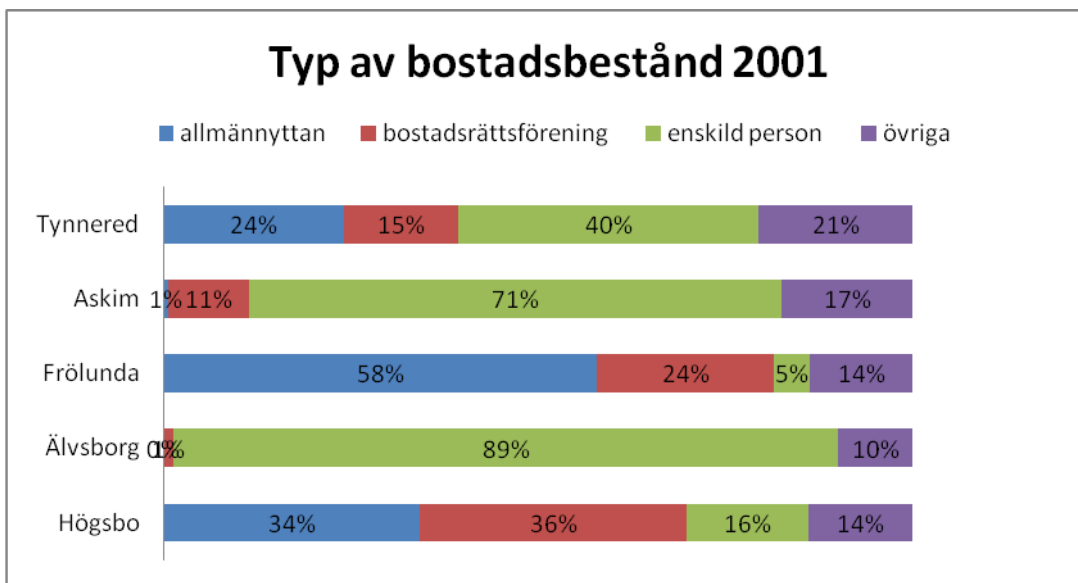
INKOMST

Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Medelinkomst	A	B	O
Andel höginkomsttagare	A	B	O

OHÄLSA

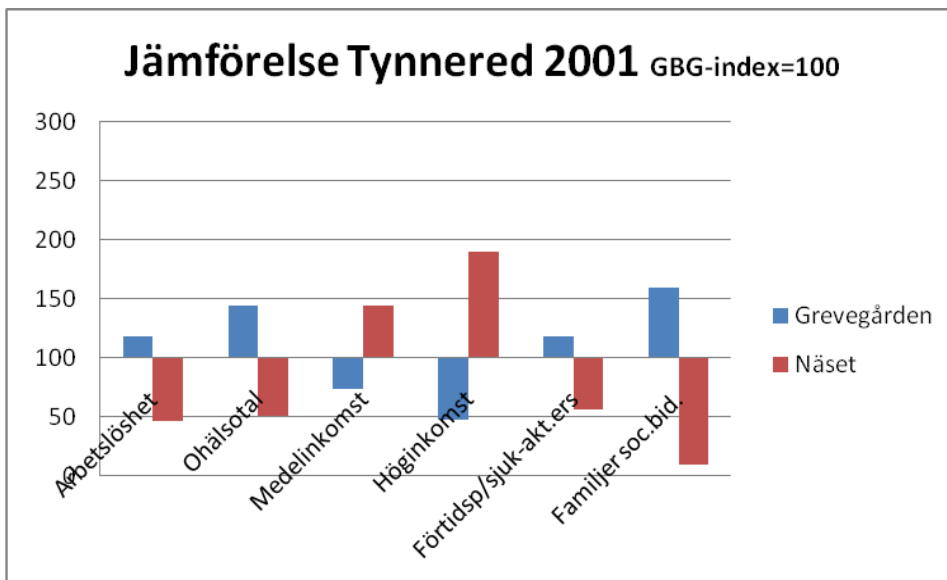
Faktorer	Hög/över GBG-index	Låg/under GBG-index	Ej utmärkande/nära GBG-index
Antal ohälsodagar/person	B	A	O
Andel sjukp./sjuk- /akt.ers.	B	A	O

9.3 Bilaga 3

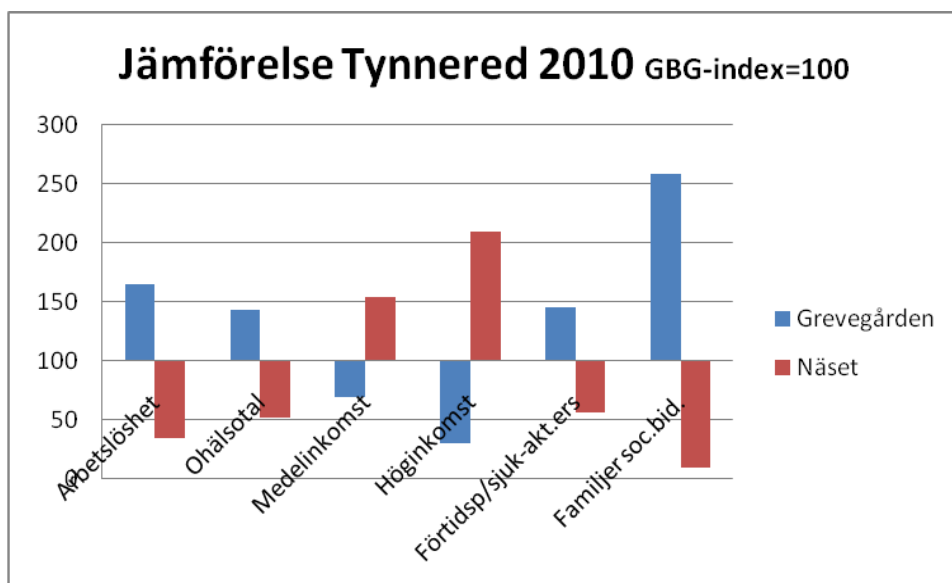
(SDN Statistik, 2008)

9.4 Bilaga 4

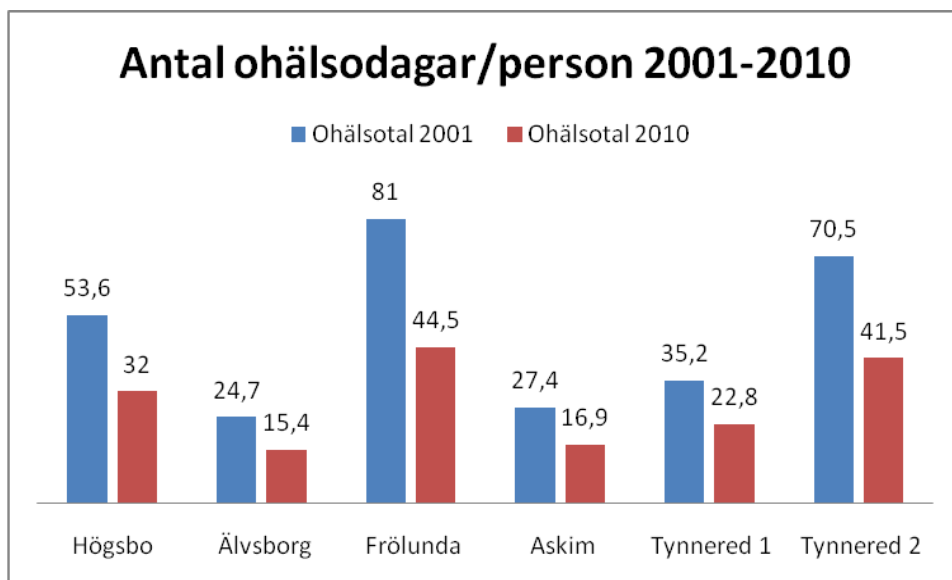
(Göteborgsbladet, 2001; 2010)

9.5 Bilaga 5

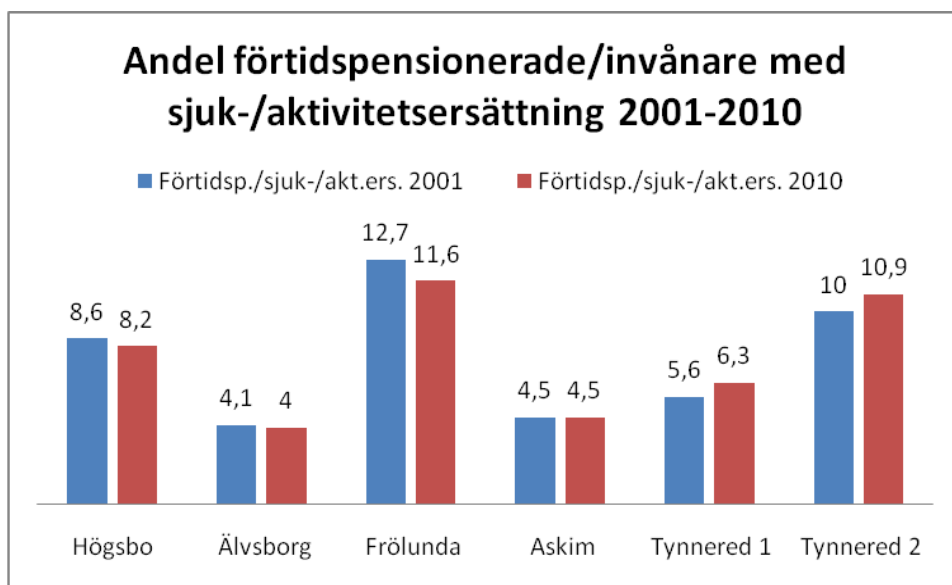
(Göteborgsbladet, 2001; 2010)

9.6 Bilaga 6

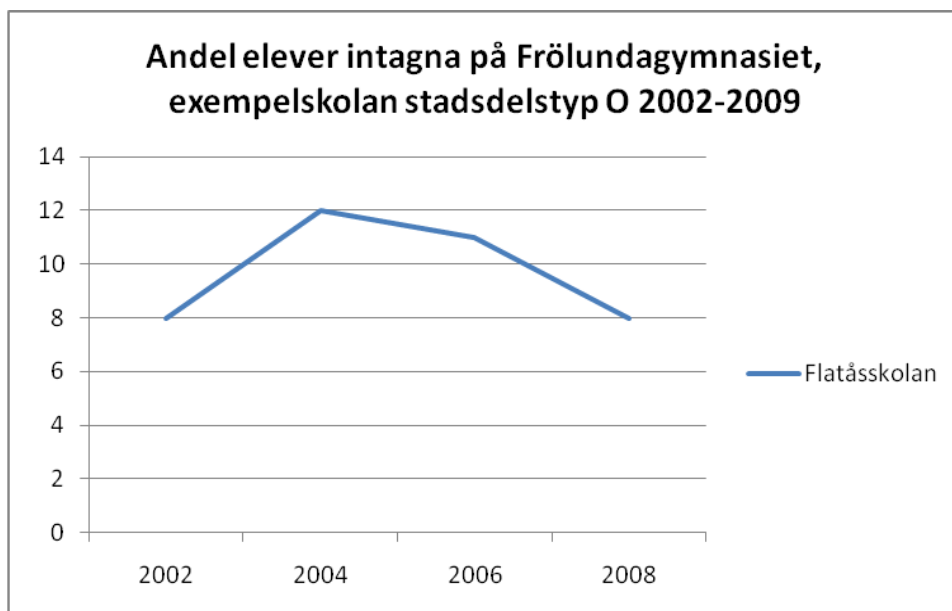
(Göteborgsbladet, 2001; 2010)

9.7 Bilaga 7

(Göteborgsbladet, 2001; 2010)

9.8 Bilaga 8

(GR Utbildning, 2010b)